

บทที่ ๔

คุณค่าของตัวละครผู้สูงอายุ

นักวรรณคดีหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่า “นวนิยายมีความสัมพันธ์กับชีวิต” เพราะนวนิยายคือภาพชีวิตที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการรู้จักชีวิต ดังเช่น วิชา กงกะนันท์ ได้แสดงความเห็นว่า นวนิยายกับชีวิตมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะนวนิยายเป็นศิลปกรรมที่จำลองชีวิตมนุษย์ออกมาแสดงให้ผู้อ่านได้รับทราบ บุคคลในนวนิยายถึงแม้จะไม่ใช่มนุษย์ที่มีอยู่จริง แต่ก็มีลักษณะที่ยอมรับว่าเป็นแบบฉบับของคนที่มีอยู่จริง พฤติกรรมต่างๆ ที่ตัวละครแสดงจึงสะท้อนมาจากพฤติกรรมมนุษย์จริงในสังคม^๑

เมื่อกล่าวถึงชีวิตที่ปรากฏในนวนิยาย องค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้มองเห็นภาพชีวิตเหล่านั้นก็คือ “ตัวละคร” เพราะตัวละครเป็นแบบจำลองชีวิตในแง่ของจิตใจที่ผู้เขียนกำหนดขึ้น ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การทำความเข้าใจตัวละครก็จะสามารถนำไปสู่ความเข้าใจแนวความคิด จุดมุ่งหมายของผู้แต่ง ดังที่ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวในเรื่องความสำคัญของตัวละครว่า “ตัวละครเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นวนิยายเรื่องนั้นได้รับความนิยมเพียงฉาบฉวยหรือคงอยู่ในใจผู้อ่านได้ยาวนานเท่านานหรือไม่”

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ กล่าวไว้ว่า “กวีถึงจะคนเดียวก็เปรียบเสมือนสามคน คือ นอกจากเป็นนักประพันธ์แต่งหนังสือแล้ว ยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้น สมัยนั้น และเป็นพลเมืองอีกด้วย” ดังนั้นสิ่งที่ผู้เขียนแสดงในงานประพันธ์ จึงมิได้แสดงออกมาในฐานะนักเขียนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการแสดงความเห็นในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมอีกประการหนึ่งด้วย

ด้วยเหตุนี้ ตัวละครผู้สูงอายุที่ผู้เขียนสร้างขึ้น จึงสามารถแสดงคุณค่าของผู้สูงอายุที่มีใจจำกัดขอบเขตแค่นวนิยายเท่านั้น หากแต่คุณค่าเหล่านั้นเป็นคุณค่าที่อาจเชื่อมโยงไปยังผู้สูงอายุในสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์คุณค่าของตัวละครผู้สูงอายุ โดยมีที่มาจากบทบาทและกลวิธีการนำเสนอตัวละคร

^๑ วิชา กงกะนันท์, วรรณคดีศึกษา, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๑), หน้า ๘๓.

^๒ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, แว่นวรรณกรรม, หน้า ๗๑ - ๗๒.

^๓ วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, หน้า ๑๙๖.

๔.๑ คุณค่าในการเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน

ผู้สูงอายุเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ผ่านกาลเวลา ยืนต้นล้มลุกมาเนิ่นนาน รากแก้วที่หยั่ง ยืนแน่นหนา มีที่มาจากประสบการณ์ชีวิตอันหลากหลาย เนื่องจากผ่านพบสิ่งต่างๆ หลายรูปแบบ ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้จึงเป็นที่พึ่งให้แก่กนกกาที่ได้มาอาศัยต้นไม้เกาะกินทำรัง ดังเช่นผู้สูงอายุที่บำเพ็ญตนเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือในด้านการเงิน และด้านอื่นๆ ที่เป็นปัญหาของชีวิต

คุณค่าในด้านการเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลานนี้ ผู้วิจัยพบว่าเป็นคุณค่าที่ปรากฏเด่นชัด ในหลายเรื่องดังนี้ มัลลิกา จากเรื่อง กิ่งมัลลิกา พุดซ้อนและไมตรี จากเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่ บุษงา จากเรื่อง เส้นไหมสีเงิน ปุพลี จากเรื่อง ตะเกียงแก้ว รัตนา จากเรื่อง www.คุณย่า.com

มัลลิกาจากเรื่อง กิ่งมัลลิกา เป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นคุณค่าในประเด็นนี้เด่นชัดมาก เพราะตัวละครที่อยู่ในสถานภาพบุตรหลานแทบทุกตัวต้องอาศัยสติปัญญา ความรู้ความสามารถ รวมถึงทรัพย์สินเงินทองของหญิงสูงอายุผู้นี้ในการแก้ไขแทบทุกปัญหา ดังที่ผู้เขียนบรรยายผ่านตัวละครผู้เป็นหลานว่า

“...เวลาทุกคนสุขภาพจิตเสื่อมก็วิ่งไปหาหรือกับคุณยายที่ ตึกใหญ่ แล้วคุณยายก็จะสะเดาะเคราะห์ให้เขาคนละเล็กละน้อย ด้วยถ้อยคำที่มีเหตุผล เล็งการณ์ไกล หรือมีจะนั้นก็ด้วยปัจจัย จำนวนหนึ่ง ช่วยให้เขาคลายความรุ่มร้อนกันลงไปไม่มากก็น้อย

ใครติดขัดเรื่องยานพาหนะ คุณยายก็มีนายแสงคอยแก้ ขัดให้ คนใช้ขอกหรือ คุณยายก็จะสั่งปันทำอาหารเผื่อส่งสำหรับ กับข้าวกันเป็นล่ำเป็นสัน รวากับบริษัทส่งปันโตทีเดียว แถมยัง แบ่งคนจากในตึกไปทำความสะอาดบ้านให้เสร็จเรียบร้อยไว้กังวล อีกด้วย

คำคืนดีคืน คุณยายจะเดินตรวจไปตามตึกเล็กๆ ลง เขย่าประตู เมื่อทั้งนายจ้างและลูกจ้างเดินเล่อร์รับเข้านอนจนลืม ดูแลความปลอดภัย ไฟดวงไหนควรเปิด แต่ปิดมิด คุณยายก็จะ

ชวนชวายเป็นเปิดให้เขา ไฟดวงไหนควรปิดแต่เปิดทิ้งไว้เปลืองพลังงาน เธอก็คอยตักเตือนว่ากล่าว”

บทบาทสำคัญของมัลลิกาจากปมปัญหาที่ผู้เขียนสร้างไว้ในเรื่องคือ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับหลานชายและหลานสาวที่ยังเป็นวัยรุ่นของเธอ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการได้รับการเลี้ยงดูที่ผิด ให้การตามใจมากเกินไป และสาเหตุจากการที่บิดามารดาหย่าร้างกัน นอกจากนี้บทบาทของมัลลิกาในการแก้ไขปัญหารื่องความประพฤติของวัยรุ่นนี้ มิได้จำกัดขอบเขตอยู่แค่ลูกหลานของตนเองเท่านั้น หากแต่ด้วยความเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าถึงธรรม ทำให้มัลลิกาไม่อาจดูค้ายในปัญหาของมะแม เด็กสาวผู้เป็นเพื่อนของหลานชายได้ แม้ว่าเด็กผู้นี้จะไม่มี ความเกี่ยวข้องทางสายเลือดกับเธอแต่อย่างใด

ปัญหาของมะแมเกิดขึ้นเนื่องจากบิดามารดาหย่าร้างกัน ต่างฝ่ายต่างแต่งงานและมีบุตรใหม่ ทำให้มะแมรู้สึกว่าตัวเองอยู่เพียงลำพังในโลก ไม่มีใครรักหรือสนใจ จึงพยายามเรียกร้องความสนใจด้วยวิธีการต่างๆ อีกทั้งเธอยังมีเรื่องทะเลาะกับแม่เลี้ยงอยู่เสมอ ทำให้มะแมหนีเรียนสร้างปัญหาจนพ่อแม่เอือมระอา ใครต่อใครรอบตัวจึงมองว่ามะแมเป็นเด็กมีปัญหา ไม่น่ารักใคร่หรือยุ่งเกี่ยวกับ ดั่งที่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครหลายต่อหลายตัวในเรื่อง แสดงความรังเกียจไม่ชอบใจในตัวเด็กสาวผู้นี้ หากแต่มัลลิกามีได้คิดอย่างนั้นแม้แต่น้อย สำหรับเธอแล้ว มะแมเป็นเด็กที่น่าสงสารและขาดความรัก ดังนั้นเมื่อมะแมออกปากว่าอยากอยู่ด้วย เธอ อีกทั้งตั้ม หลานชายก็แสดงความเป็นห่วงมะแมมาก จนขอร้องให้มัลลิการับมะแมไว้ให้อยู่ด้วย แม้ว่าหลายคนในบ้านจะคัดค้าน แต่มัลลิกาก็ยินยอมรับไว้ และตั้งใจจะขัดเกลาให้มะแมมีความประพฤติที่ดีขึ้น

ความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจในชะตากรรมของมนุษย์ผู้อื่น จะเกิดขึ้นเมื่อคุณธรรมในจิตใจมีมากพอ เช่นตัวละครสูงอายอย่างมัลลิกา เข้าใจว่าดีว่าที่มะแมเป็นเช่นนี้เพียงเพราะ “เด็กคนนั้นต้องการฝ่าห่มมีชีวิตสักผืนหนึ่งที่อุ่นพอ แต่ไม่มีใครให้ได้”^๕

^๕ กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๓๑๙๐ - ๓๑๙๑.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๙.

การเป็นผู้แก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ ครอบคลุมไปยังทุกปัญหาของชีวิต เช่นการที่พูดซ้อน จากเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* เป็นผู้จัดการคลี่คลายปัญหาของอุณากรรณผู้เป็นหลานชาย ที่มีความสัมพันธ์อันชู้สาวกับบรรดาผู้มีสามีแล้ว

พูดซ้อนได้ใช้ความรักที่อุณากรรณมีต่อเธอ เป็นเครื่องมือในการตัดเยื่อสัมพันธ์ระหว่าง ความรักที่ผิดศีลธรรมของทั้งคู่ โดยพยายามเน้นย้ำให้อุณากรรณเห็นว่าความผิดที่เขาสร้างขึ้นได้ ทำร้ายบุพการีเช่นเธอให้เสียใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่อุณากรรณได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ในบ้านให้ เห็นว่าเป็นความผิดร้ายแรงอย่างมาก

“ก็ปล่อยให้เราทนไป ถ้าเราทนไม่ได้ ก็ต้องเลิกกันไป
เอง ไม่ใช่เลิกเพราะเรา”

คุณพูดซ้อนส่งเสียงแหลมปริ๊ด

“อย่าขอร้องเถอะลูกขอร้องขอให้เลิกติดต่อกับแม่นี้โดย
เด็ดขาด นับแต่วันนี้เป็นต้นไป เธอจะทำตามที่ย่าขอได้หรือเปล่า
เธอว่าหมอลิทธิศักดิ์ไม่ดิบตึกก็แล้วทำไมกรรมถึงได้ยอมให้คนไม่
ดิบตึกมาด่าย่าล่ะ ทำไม...กรรมจะทำให้ย่าต้องร้องไห้เพราะเธอ”

เช่นเดียวกับไมตรีในเรื่องที่แก้ไขปัญหาคำพูดของมาศีหลานสาว ซึ่งไปรักใคร่ชอบพอกับชายหนุ่มที่ขาดความจริงใจอย่างนรา ไมตรีมองนราด้วยแว่นแห่งวัยที่คมชัด จึงสังเกตเห็นนิสัยของนราจากพฤติกรรมหลายอย่างที่เขาส่งออก เช่น การผัดนัดกับมาศีบ่อยๆ ไม่ตรงต่อเวลา ไม่รักษาคำพูด ขาดวินัยทางการเงินจนต้องหยิบยืมจากไมตรี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ไมตรีพยายามแก้ไขปัญหาคำพูดที่บังตาหลานสาว โดยแสดงให้เห็นถึงธาตุแท้ของนรา ซึ่งเป็นคนกะล่อน เจ้าเล่ห์ ไม่มีความจริงใจ ด้วยการให้นรายืมเงินถึงสองครั้ง ทั้งที่ครั้งแรกนราผลัดการคืนเงินไปหลายต่อหลายครั้ง จนไมตรียกหนี้ให้เพื่อตัดความรำคาญและรักษาน้ำใจของมาศีไม่ให้ต้องกังวลในความประพฤติของคนรักตน เมื่อมาถึงการออกปากขอร้องเรื่องเดิมซ้ำสอง ด้วยจำนวนเงินที่มากกว่าเดิม ผู้เขียนจึงบรรยายความรู้สึกในใจของไมตรีว่า

“คุณไมตรีทอดตัวลงนอน หากมีอาจรุ่มตาข่มใจให้หลับลงได้
หน้าตาถ้อยค่านราเหมือนหลอนอยู่ในความคำนึง เลื่อนไหลไป

^๖ กฤษณา อโศกสิน , ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๓๕๗.

ลอยอยู่ตรงนั้นตรงนี้ ดวงตาเศร้าๆ ของมาตีเล่า...ก็บ่งบอกความ
ไม่สบายลำลึกเกินรำพัน หลานตาคงทุกข์ใจนักแล้วในเรื่องของ
คนรักผู้รอการช่วยเหลือกรรมเวรอะไรเช่นนี้เล่าหนอ นั่นสินะ
ผู้คนที่ถูกกำหนดให้เกิดมาในหล้าโลก ไม่เคยแลเห็นใครสักคนที่
จะอยู่ดีมีสุข ทุกหนทุกกาลโดยไม่พ้องพานกับความทุกข์เข็ญ
เจ็ดสิบปีเศษๆ ที่คุณไมตรีเล่าเรียนรู้อุบัติโลก จับสังเกตได้ถึงขม
หวานมารยาสารพัน ทำให้ดวงตาค่อยๆ เปลี่ยนแววจากดวงแก้ว
ที่เอาแต่ใส กลายเป็นไว้มัดต่ออริยาสัยของคน ตา รู้ หาก
หลานไม่รู้สินะ จะทำอันใด บอกออกไปว่าใครไม่ตีนั้น มิใช่วิถี
ของเขา เนื่องด้วยการสอนสั่งบางอย่างบางคราว ฟังปรารถนา
ความเจ็บแสบลึกซึ้ง เพื่อให้ผู้คนโศกเขลาแต่อดีต ได้เก็บไว้เป็น
เครื่องเตือนใจจนตายจาก^๕

จากการตักเตือนและการช่วยเหลือลูกหลานแก้ปัญหาจะเห็นได้ว่าไมตรีมีความเด็ดขาด
กว่ามาก ทั้งนี้นอกจากจะเป็นเพราะไมตรีเป็นผู้ชายจึงมีความเด็ดขาดกว่าข้างต้น อีกทั้งเมื่อ
เปรียบเทียบเรื่องของอุณภกรณหลานชายพูดซ้อนกับมาตีหลานสาวของไมตรี ซึ่งมีความแตกต่าง
กันในสถานภาพทางเพศ มาตีซึ่งเป็นผู้หญิงหากเกิดความพลาดพลั้งย่อมได้รับผลเสียมากกว่า
ผู้ชาย และเริ่มต้นใหม่ได้ยากกว่า อีกทั้งสื่อให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่ยึดมั่นในความรักมากกว่า
ผู้ชาย และมักจะใช้อารมณ์และความรู้สึกตัดสินปัญหาต่างๆ มากกว่าใช้สมอง ไมตรีจึงต้อง
ตักเตือนและช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหารักของหลานมากกว่าพูดซ้อน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการตักเตือนและการช่วยแก้ไขปัญหาของคนชราทั้งสองจะมีความ
แตกต่าง แต่การตักเตือนและการยื่นมือเข้ามาแก้ไขปัญหานั้นในที่นี้น่าเสนอเรื่องปัญหารักนี้
ก็สื่อให้เห็นความรักความเอาใจใส่ที่คนชรามีต่อลูกหลานได้เป็นอย่างดี โดยมีได้มีความรู้สึกเจ็บ
แค้น หรือโกรธเคืองที่ลูกหลานเป็นต้นเหตุให้ตนต้องถูกตำหนิอย่างกรณียของคุณพูดซ้อน หรือสร้าง
ความเดือดร้อนเช่นกรณียของไมตรีที่นรามาฮิมเงิน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นอายุที่เพิ่มพูน
ประสบการณ์ที่ ทบเพิ่มทำให้คนชราองปัญหาได้ดีกว่าคนวัยหนุ่มสาว และมีแนวทางการแก้ไข
ปัญหาได้ดีกว่าเช่นกัน

^๕ กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๒๘๙.

ผู้วิจัยพบว่าคุณค่าของการเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน มีที่มาจากบทบาทประการหนึ่งที่สำคัญคือการให้คำปรึกษา จากหลายตอนในเรื่อง ตะเกียงแก้ว ผู้เขียนได้มอบบทบาทการให้คำชี้แนะปัญหาแก่ปุพลีผู้ที่เป็นเสมือนตะเกียง คำชี้แนะของปุพลีแสดงถึงผู้ที่ผ่านประสบการณ์ชีวิต รู้จักโลกและผู้คนอย่างถึงแก่น ทำให้คนในครอบครัวหรือบุตรหลาน เห็นหนทางออกของปัญหา ทั้งเป็นการช่วยผ่อนคลายจิตใจที่เร่าร้อนทรมานเพราะทุกข์ให้เย็นลง

“เอ็งจะต้องทุกข์ทำไม มันอยากเป็นไงก็ให้มันเป็นไป ห้ามกันได้อีกนิดเดียว เดียวมันก็เป็นอีก ตูมันไปซิวะ...ชีวิต ไหนๆ เอ็งก็อยู่มาจนจะเข้าโลงแล้ว คนเรามันก็ต้องมีดีมีชั่วเลวมีดี ล้มลุก คดลูกคลานมีงูทุกคน”^๙

“ใครจะมีความสุขอะไรนักหนา ไม่ได้อยู่บนสวรรค์นี่หว่า จะได้สุขทั้งเข้าทั้งคำ ถึงสวรรค์ก็ไม่เป็นสุข เอ็งเคยอ่านเรื่องเทวดา หรือเปล่าล่ะ”^๙

“หนูต้องใช้ปรัชญาทางพุทธศาสนาให้มากไว้...เชื่อปุเถอะ ว่า ไม่อับจน..เพียงแต่ต้องใช้อย่างถูกต้อง ใช้อย่างคนมีการศึกษา ไม่ใช่ใช้อย่างไร้สาระ”^{๑๐}

คำสอนของปุพลี จะเน้นให้เห็นความเป็นจริงของชีวิต ว่าต้องมีทุกข์มีสุขเป็นเรื่องธรรมดา เพียงแต่เราจะเลือกจัดการกับความทุกข์นั้นอย่างไร ไม่ให้มันมาบั่นทอนชีวิต โดยอิงกับหลัก พุทธศาสนา คือหลักไตรลักษณ์ อันได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ผู้เขียนพยายามให้ปุพลีเน้นย้ำคำสอนเรื่องนี้โดยสอดแทรกอยู่ในคำพูดที่คมคาย ตามลักษณะของตัวละครที่มีอารมณ์ขันและ “คั่น” เช่นปุพลี

นอกจากบทบาทให้คำปรึกษาแล้ว ปุพลียังทำหน้าที่แก้ไขปัญหาให้กับผู้ก้นหลานชาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน ซึ่งในช่วงต้นของชีวิต ผู้ก้นรู้สึกสับสนว่าตนเองชอบหรืออยากทำงานอะไรกันแน่ ปุพลีก็ช่วยชี้แนะให้ผู้ก้นเลือกในสิ่งที่รักและชอบ จนในที่สุดเขาก็ตัดสินใจเรียนเกี่ยวกับการถ่ายภาพ ทำภาพยนตร์สารคดี ซึ่งส่งผลให้ผู้ก้นรู้สึกมีความสุข จนซาบซึ้งในพระคุณของปุ

^๙ กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๑๒๓.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๕.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘.

ที่ช่วยชี้แนะแนวทาง หลังจากเรียนจบมาแล้ว ผู้เขียนได้ให้ปู่พลีแสดงบทบาทผู้แก้ไขปัญหาอีกครั้ง เมื่อพู่กันต้องการผลิตภาพยนตร์สารคดีด้วยตนเอง แต่ขาดปัจจัยความพร้อมหลายประการ ทั้งในเรื่องสถานที่ทำงาน รวมไปถึงผู้ร่วมงาน ชายสูงวัยผู้นี้แสดงบทบาทในส่วนนี้อย่างแจ่มชัด เริ่มต้นจากแก้ไขปัญหาเรื่องผู้ร่วมงานด้วยการแนะนำให้พู่กันไปเชิญชวนกำมะหยี่ และโกกิลา ที่ปู่พลีเล็งเห็นความเหมาะสมแล้วว่าสามารถช่วยงานพู่กันตรงส่วนนี้ได้ ต่อมาก็กแก้ไขปัญหาเรื่องสำนักงานด้วยการปลูกสร้างสำนักงานให้ใหม่ตรงพื้นที่ว่างใกล้ๆ บ้าน

ผู้เขียนไม่เพียงแต่สร้างให้ตัวละครสูงอายุเช่นปู่พลีมีบทบาทในการแก้ไขให้ปัญหาคล่องไปเพียงเท่านั้น แต่จะเห็นได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ใช้ความคิดสติปัญญา คำนึงการให้เหมาะสมกับความต้องการหรือผลลัพธ์มากที่สุด ซึ่งต้องอาศัยความคิดที่เฉียบแหลม มองโลกมองผู้คนอย่างทะลุปรุโปร่ง และนี่คือคุณสมบัติที่ต้องอาศัยกาลเวลาในการสั่งสม

รัตนา จากเรื่อง www.คุณย่า.com ก็เป็นตัวละครหนึ่งที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหายอย่างชัดเจน อันเนื่องมาจากการที่ศักดิ์สิทธิ์ลูกชายของเธอ ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน จนไปถึงหน้าที่การงาน ทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจย่ำแย่ เงินเดือนไม่พอกแก่การเลี้ยงชีพ ภรรยาที่อยู่ร่วมบ้านเดียวกับแม่สามีอย่างรัตนา ก็ไม่ได้ทำหน้าที่ของลูกสะใภ้ที่ดีเท่าใดนัก

หากแต่ด้วยความเป็นแม่ ทำให้รัตนาจำเป็นต้องแก้ไขปัญหามือศักดิ์สิทธิ์ลูกชาย เกิดอุบัติเหตุขับรถชนคนตาย จนต้องเสียเงินชดเชยจำนวนมาก แม้ว่าจะเป็นเงินเก็บก้อนสุดท้ายที่เหลือมาจากการอดออมมาชั่วชีวิตของข้าราชการธรรมดา แต่หญิงสูงวัยผู้นี้ก็ได้เสียตายเป็นแล้ว ในตอนต้นต้องไปเอ่ยปากขอร้องยืมจากวิฑู เพื่อนหญิงผู้มีฐานะร่ำรวยก่อนที่เงินฝากประจำของเธอก่อนนี้จะครบและได้รับดอกเบี้ยตามกำหนด

นอกจากแก้ไขปัญหาลูกชายแล้ว รัตนายังทำหน้าที่ลูกที่ดีด้วยการแก้ไขปัญหาเรื่องการเลี้ยงดูแม่ของเธอ ซึ่งมีอายุมากและเริ่มหลงลืม ด้วยการรับแม่มาเลี้ยงดูเองแทนที่จะส่งไปยังบ้านพักคนชราดังที่น้องสาวและน้องชายต้องการ

ในตอนต้นเรื่องผู้เขียนสร้างให้รัตนาเป็นหญิงที่ค่อนข้างเคร่งเครียดกับชีวิต เนื่องจากไม่มีความสุข ไม่ว่าจะเป็นเรื่องลูกชาย ลูกสะใภ้ หรือเรื่องมารดาของตนเอง แต่ต่อมาผู้อ่านจะพบว่า รัตนาเป็นตัวละครที่มีพัฒนาการในการแก้ไขปัญหามาก ไม่ว่าจะปัญหาของชีวิตตนเอง

หรือชีวิตของลูกหลานคนใกล้ชิด ยิ่งต่อมาเมื่อมีหลานสาว รัตนาเริ่มรู้สึกถึงภารกิจแห่งความเป็นปู่ย่าตายาย ทำให้หญิงสูงวัยผู้นี้กระทำทุกอย่างด้วยความเต็มอกเต็มใจ และละทิ้งความไม่พอใจบางประการทิ้ง เช่น เรื่องความไม่เอาใจใส่ในงานบ้านของลูกสะใภ้

๔.๒ คุณค่าในการเป็นผู้สืบทอดความคิดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

๔.๒.๑ ในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ตักเตือน

วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน เต็มไปด้วยความแก่งแย่งแข่งขัน ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน และการหาเลี้ยงชีพ จนเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้บิดามารดามีโอกาสหรือเวลาในการใกล้ชิด อบรม เลี้ยงดูบุตรน้อยกว่าแต่ก่อน เนื่องจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ ไม่เอื้ออำนวย การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องดิ้นรนเพื่อแสวงหาทรัพย์สินเงินทองมาเลี้ยงดูบุตร อาจก่อให้เกิดความห่างเหิน ทำให้เยาวชนขาดผู้คอยดูแลเอาใจใส่ให้การอบรมสั่งสอน จนอาจก่อให้เกิดปัญหาแก่ตนเองและสังคมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังจะเห็นได้จากข่าวสารตาม หน้าหนังสือพิมพ์

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้มีหนทางที่จะป้องกันหรือบรรเทาความรุนแรงลงได้ หากในครอบครัวมีผู้สูงอายุเช่นปู่ย่าตายาย เป็นผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนทดแทนความบกพร่องของบิดามารดา เนื่องจากผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่ต้องทุ่มเทเวลาไปกับการสร้างฐานะหรือหาเลี้ยงชีพมากเท่าวัยหนุ่มสาว หรือวัยกลางคน อีกทั้งความเป็นบุพการีย่อมก่อให้เกิดความรักในตัวบุตรหลาน ความรักนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างความเอาใจใส่ ความต้องการที่จะดูแล รวมทั้งความปรารถนาในอนาคตอันงดงามของสายเลือดตน ด้วยเหตุนี้จึงเชื่อได้ว่า ปู่ย่าตายายจะไม่ละโอกาสที่จะสั่งสอน ตักเตือน ชี้แนะหนทางที่ดีและเหมาะสมให้แก่บุตรหลาน

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้เขียนนวนิยายจึงสร้างให้ตัวละครผู้สูงอายุแทบทุกตัว โดยถือเอาหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานเป็นภารกิจที่สำคัญ ดังนั้น บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอน ตักเตือน จึงเป็นบทบาทที่สำคัญและปรากฏในกลุ่มข้อมูลมากที่สุดบทบาทหนึ่ง ทั้งนี้ก็สอดคล้องกับทัศนคติที่คนทั่วไปมีต่อผู้สูงอายุว่ามักจะเป็นผู้ตักเตือนสั่งสอนเมื่อเห็นลูกหลานประพฤติตนไม่เหมาะสม

จากบทบาทดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุในประเด็นนี้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการสั่งสอน อบรม ตักเตือน ของตัวละครต่อไปนี้ มัลลิกา จากเรื่อง กิ่งมัลลิกา

ไมตรี จากเรื่อง **ถ่านเก่าไฟใหม่ พจน์** จากเรื่อง **เส้นไหมสีเงิน ป้าจันทร์** จาก **ฝั่งแสงจันทร์** และ **ปูลิ** จากเรื่อง **ตะเกียงแก้ว**

มัลลิกา จากเรื่อง **กิ่งมัลลิกา** เป็นตัวละครที่มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนผู้คนที่อยู่รอบตัว นับตั้งแต่ บุตรหลาน บริวาร จนไปถึงคนใกล้ชิดอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้จ่ายเงินทอง หรือเรื่องการทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างบุตรของตนกับสะใภ้และเชย เช่น สอนวัลลียาบุตรสาวคนกลางให้รู้จักใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาแทนการใช้อารมณ์ ไม่แสดงกิริยากระด้างก้าวร้าวต่อสามี ด้วยสาเหตุอันเนื่องมาจากสามีมีภรรยาน้อย เพราะวัลลียาเป็นผู้ที่มีนิสัยเอาแต่ใจตนเอง เจ้าอารมณ์ ชอบแสดงอำนาจและพยายามข่มขู่ให้บริวารตกอยู่ภายใต้เงื้อมมือของเธออยู่เสมอ หรือการดักเตือนอาคมลูกชายคนกลาง ให้พยายามใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาขัดแย้งเรื่องการทุ่มเทกำลังช่วยเหลือญาติพี่น้องจนเกินความพอดีของชดช้อยผู้เป็นภรรยา

ผู้เขียนนำเสนอบทบาทให้มัลลิกาแสดงความเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะในด้านความคิดและอารมณ์ด้วยการไม่ลำเอียงเข้าข้างบุตรสาวของตน เพราะรู้ว่าสาเหตุแห่งการมีอนุภรรยาของบุตรเชยนั้น ส่วนสำคัญมาจากลักษณะนิสัยของบุตรสาวเป็นเหตุ ดังนั้นคำตักเตือนสั่งสอนของตัวละครผู้สูงอายุดังนี้ จึงเป็นถ้อยคำที่แสดงความเป็นกลาง เน้นการให้ข้อคิดเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างบุตรสาวและบุตรเชย

ตัวอย่างเช่น ตอนที่วัลลียาภรรยาสามีที่มารับบุตรสาวสองคนไปค้างที่บ้าน โดยหล่อนไม่อนุญาตเนื่องจากไม่ต้องการให้พ่อลูกได้อยู่ด้วยกัน มัลลิกาก็พยายามเตือนสติให้บุตรสาวลดอารมณ์โกรธเคืองอาฆาตแค้นสามี เข้าใจในธรรมชาติของวัยรุ่น และไม่บังคับกะเกณฑ์ให้บุตรทำตามทุกอย่างตามที่เธอต้องการ

“โอ...ลูกเอ๊ย จะเอาชนะคะคานอะไรกันนักหนาเล่า ลูกเราก็ลูกเขานั่นแหละ เด็กมันโตแล้ว มันรู้แล้วเลือกอยู่กับใครก็เลือกเป็น เธอจะเผด็จการกับมันเหมือนมันยังอายุหกเจ็ดขวบนี่ไม่ได้” คุณมัลลิกาพูดอย่างรำคาญใจถึงที่สุด “ตัวเราเองน่าจะนอนพักตามลำพัง ลูกเต้าไม่อยู่ควรจะสบายซักช่วงนึง มันไม่หนีไปไหนหรอกเชื่อแม่เถอะ ธรรมชาติของคนเรา ที่ไหนอบอุ่น สะดวกสบาย มันต้องกลับมาที่นั่น แต่ถ้าเมื่อไหร่มันคับแค้นต่อให้ที่กว้างเท่ากว้าง มันก็ไป ยายวัล เธอต้องมีสตินะจ๊ะ

ความเป็นพ่อเป็นแม่ ไม่ได้อยู่ที่รักกับหวงเท่านั้นหรอก อยู่ที่
ปล่อยเขาเป็นอิสระ มีโลกของเขาเองด้วย”^{๑๑}

ความเข้าใจชีวิตของมัลลิกา ผู้เขียนได้สะท้อนผ่านการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ในเรื่อง
ต่างๆ เช่น ตอนที่สตรีสูงวัยสอนหลานสาวทั้งสองคนให้เข้าใจชีวิตครอบครัว เพื่อลดทัศนคติที่ไม่ดี
ต่อการมีครอบครัวเนื่องจากประสบการณ์ครอบครัวแตกแยก

“โตขึ้น เอกงไม่แต่งงานหรอกเอเห็นพ่อกับแม่แล้วเอไม่
อยากแต่งงาน”

“อย่าไปคิดยั้งงั้นเลยลูกเอ๊ย ชีวิตใครชีวิตมันนะเอนะ”^{๑๒}

น้ำคมน้ำชาชอยก็อยู่กันไม่ดี บ้าดากับลุงเทอมจะว่าดี
มากก็ไม่ได้...เนอะ” มาลัยรายหันไปพยักเพียดกับน้องสาว
“เพียงแต่ดีกว่าคู่อื่นเท่านั้นเอง”

“นี่นะ...ยายจะบอกอะไรให้ฟังอย่าง” คุณมัลลิกาพูด
นุ่มนวล “ธรรมชาติของคนเรานี้มันก็เหมือนลื่นกับพื้นน้ำมันอยู่ใน
ปากเราเหมือน ๆ กัน ไกลกันเหลือเกินใช่ไหม ของอะไรที่อยู่ใกล้
กันทั้งวันทั้งคืน โอกาสที่มันจะกระทบกันทำให้กันเจ็บนี้ มันก็มี
มากกว่าของที่อยู่ไกล เอกับบีเองก็ทะเลาะกันบ่อย ๆ พ่อกับแม่ก็
เอ็ดหนูบ่อย ๆ หนูก็ทำให้พ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจบ่อย ๆ ...ยายกับคุณ
ตาที่ว่าดีแสนดีก็ไม่ใช่ว่าดีตลอด ไม่มีวันร้ายเลยเมื่อไหร่ ทุกคน
ทุกคู่มีเรื่องร้ายรานบาดหมาง หนูไม่ต้องไปกลัวอะไรหรอก ไม่
ต้องกลัวการแต่งงาน ยายกลับเห็นว่าการแต่งงานเป็นของดีด้วย
ซ้ำไป”^{๑๓}

ผู้อ่านจะพบว่าผู้เขียนได้ให้มัลลิกาอบรมสั่งสอนหลานอย่างแนบเนียน โดยชี้ให้เห็นความ
เป็นจริงของชีวิตผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้ผู้อ่านภายใต้ปกครองได้เรียนรู้แง่มุมของชีวิตคู่
เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างบุตรกับบิดามารดาต่อปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งที่เกิดขึ้นใน
ครอบครัว

^{๑๑} กฤษณา อโศกสิน, กิ่งมัลลิกา, หน้า ๑๕๔.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๖.

ไมตรี จากเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* เป็นผู้สูงอายุที่มีความประณีตในการใช้ชีวิต ดำรงชีพอย่างมีแบบแผนปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิถีคิด ความเป็นอยู่ หรือการใช้เงิน ดังนั้นไมตรีจะสั่งสอนมาคิห์หลานสาวคนเดียวอย่างเอาใจใส่ ให้ประพฤติตนตามแบบอย่างประเพณีในการรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง ไม่ปฏิบัติตนจนเป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามของผู้ใด ยกตัวอย่างเช่น เรื่องการรักนวลสงวนตัว ไม่กระทำตามอำนาจของความใคร่ชั่วครึ่งชั่วคราว เป็นสิ่งที่ไมตรีพร่ำสอนแก่หลานสาวบ่อยครั้ง

ความห่วงนั้นไม่ค่อยเกิด เนื่องจากมาคิห์ไม่เหมือนสาวสมัยใหม่ ผู้เปิดกว้างทั้งหลาย หลานเธอมีคู่ควงก็จริง หากไม่เคยปล่อยตัวตามใจตน "ก่อนทำอะไร ขอให้หลานนึกถึงเกียรติของตัวเองของพ่อแม่และเทือกเถาเหล่ากอ" คุณตาสั่งสอนอย่างคนสมัยเก่า ผู้ยึดมั่นในศักดิ์ศรี.....ว่าคือหัวใจของความเป็นมนุษย์ "อย่าให้ใครดูถูกเหยียดหยามความเป็นผู้หญิงของหลานได้"^{๑๑}

แสดงว่าคำสอนของชายชราได้ส่งผลดีต่อหลานสาวอย่างชัดเจนเมื่อหญิงสาวกล้าตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับนราเพราะเธอไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์กับนราในตอนท้ายเรื่อง เมื่อมาคิห์พบว่านราทรยศต่อความรักความไว้วางใจของเธอด้วยการมีผู้หญิงอื่น

ผู้เขียนได้เน้นย้ำให้เห็นว่าไมตรีให้ความสำคัญในเรื่องเกียรติของผู้หญิงมาก เพราะเมื่อนรามายืมเงิน ไมตรีก็อดไม่ได้ที่จะตอกย้ำหลานสาวถึงเรื่องที่พร่ำสอน ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะชายสูงวัยผู้นี้เป็นเพศชาย จึงตระหนักดีถึงความแตกต่างระหว่างเพศ ว่าเมื่อมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน ผู้หญิงย่อมเป็นฝ่ายเสียเปรียบผู้ชายเสมอ รวมทั้งจะถูกดูหมิ่นได้ง่าย จึงพยายามอบรมสั่งสอนหลานสาวให้รู้ถึงคุณค่าของพรหมจรรย์

บทบาทการเป็นผู้อบรมสั่งสอนของตัวละครผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง การเลือกคู่ครอง หรือการประพฤติปฏิบัติตนนี้ ค่อนข้างเด่นชัดในกรณีที่อยู่ผู้ในสถานภาพบุตรหลานเป็นเพศหญิง อันจะนำมาซึ่งความห่วงใยในการเลือกคู่มากกว่าเพศชาย ดังที่คุณตาเช่น พจน์ จากเรื่อง *เส้นไหมสีเงิน* ซึ่งอบรมสั่งสอนหลานสาวสองคน คือ แพรว และไหมคำ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกคู่ครอง รวมทั้งการรู้จักระมัดระวังตนไม่ให้ตกอยู่ในบ่วงแห่งความรัก

^{๑๑} กฤษณา อโศกสิน, *ถ่านเก่าไฟใหม่*, หน้า ๒๑๖.

ความใคร่จนมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนที่จะถึงเวลาอันเหมาะสม คำสั่งสอนอบรมที่ผู้เขียนให้ พจน์ซึ่งเป็นเพศชาย อายุหกสิบปลาย พุดกับไหมคำผู้เป็นหลานสาว แสดงให้เห็นว่าทัศนคติของผู้สูงอายุไม่ได้ล้าสมัย หากแต่เป็นคำสอนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงของชีวิต รวมทั้งความคิดที่มีต่อสังคมในเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศ

“โตเป็นสาวแล้วจะมีคู่รักก็เรื่องธรรมดา แต่ว่าอย่ามีอะไรกันก่อน เรียนจบพร้อมที่จะแต่งงานกัน เป็นคู่รักกันเฉยๆ กับเป็นผัวเมียกันนี่มันแตกต่างกันมากมาย ไหมเอี้ย เป็นผัวเมียกันมันท้องได้ถึงคุมกำเนิดมันก็เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย แล้วอีกอย่างพอเป็นกันแล้วต่อไปมันก็จืดจางกันง่ายไม่มีอะไรตื่นเต้นเหลืออยู่แล้วนี่ เพราะยังไงก็ยังไม่พร้อมจะตั้งครอบครัวอยู่กินด้วยกันอยู่ดี ต้องหลบๆ ซ่อนๆ แอบพบกัน มันสนุกเฉพาะตอนแรก ต่อไปก็เบื่อ แล้วผู้ชายไทยมันขี้เบื่อมากกว่าผู้หญิง เขาสอนกันมาผิดตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว สอนให้ผู้หญิงตีแต่ปล่อยให้ผู้ชายเลว ผู้ชายทิ้งผู้หญิงเป็นฝ่ายอายุ...ผู้ชายไม่ยกอายุ เมื่อไหร่รู้จักอายุเท่าเทียมกันละก็ ค่อยมาตกลงกันใหม่ เดียวนี้ตัวว่ายัง...แล้วอย่าไปนึกว่าเป็นผู้หญิงเก่งแล้วจะออกหักไม่เป็น ยิ่งเก่งมากยิ่งละเอียดอ่อนมาก ยิ่งจะเจ็บมาก อย่าทำตัวเองให้ต้องเจ็บใจทีหลังเป็นที่ที่สุด”^{๑๔}

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานซึ่งเป็นหญิงของผู้สูงวัย กล่าวคือ มีแนวคิดตรงกันว่าเพศหญิงอยู่ในสถานะที่เอื้อต่อการเสียเปรียบในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ดังนั้นจึงควรระมัดระวังในความประพฤติมากกว่าเพศชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากผู้สูงอายุนั้นๆ มีสถานะเป็นตา หรือ ปู่ ด้วยแล้ว ก็ดูจะให้ความสำคัญกับเรื่องความเหลื่อมล้ำทางเพศนี้มาก

ตัวละครผู้สูงอายุมิได้มีเพียงคุณค่าต่อลูกหลานซึ่งเป็นสายเลือดของตนเท่านั้น แต่ทว่าคุณค่าของผู้สูงอายุนั้น อาจเปรียบได้กับไม้ใหญ่ที่เติบโตผ่านร้อนหนาวตามกาลเวลา แผ่กิ่งก้านสาขาให้ร่มเงาแก่ทุกผู้เดินทางผ่านมา เช่น ป้าจันทร์ จากเรื่อง ผึ้งแสงจันทร์ หญิงสูงวัย

^{๑๔} ว.วินิจฉัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๕๙๖-๕๙๗.

ซีโรค ที่ดูเสมือนไร้ซึ่งประโยชน์ใดๆ แต่กลับเป็นที่พึงพิงทั้งในด้านร่างกายและจิตใจให้แก่ชายหนุ่ม
จนจริงจังถึงสี่คน

แม้ว่าป่าจันทร์จะเป็นตัวละครที่ไม่มีการศึกษา สภาพร่างกายอ่อนแอไม่แข็งแรง เต็มไปด้วยโรคภัยในตัวอย่างมากมาย อีกทั้งใช้ชีวิตอยู่แต่ในบ้าน ไม่สามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้นานแล้ว แต่คำตักเตือนที่แกมีให้แก่ชายหนุ่มก็มีได้ไร้ค่าหรือปราศจากความหมาย เพราะมันเป็นคือด้วยคำที่มาจากใจจริงอันมีความปรารถนาดีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม เช่น การตักเตือน พล ตัวละครเอกผู้เล่าเรื่อง ให้รู้จักประหยัดอดออม และใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท “เหล้ายาให้มันน้อยๆ เทียวกินให้รู้จักประมาณ เก็บเงินเก็บทองไว้บ้างลูกเอ๊ย เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา คนเราไม่มีอะไรแน่นอนหรอก”^{๑๕}

การสั่งสอนตักเตือนของผู้สูงอายุ ครอบคลุมในเรื่องต่างๆ ของชีวิต ดังจะเห็นได้จากปุพลี ในเรื่อง *ตะเกียงแก้ว* ที่ให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนหลานๆ รวมไปถึงบุคคลใกล้ชิด สิ่งสำคัญที่ปุพลีเน้นย้ำ คือคนเราต้องมีกิริยามารยาทที่ดี และมีคุณธรรมไม่คดโกงใคร

ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าปุพลีเป็นผู้ให้ความสำคัญในเรื่องการใช้ชีวิต เริ่มตั้งแต่ขั้นพื้นฐานคือการกินอยู่หลับนอน จนไปถึงการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความเกรงใจที่ควรมีให้แก่คนรอบตัว มารยาทในการรับประทานอาหาร รวมถึงการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปุพลีได้สั่งสอนหลานชายทั้งสองคือพุทังและพานรองให้เห็นคุณค่าของชีวิต และใช้ชีวิตอย่างมีหลักเกณฑ์เช่น เรื่องการสูบบุหรี่ การเลือกคู่ครอง จนไปถึงการเลือกเส้นทางการทำงาน

“เขาไปแล้ว ปุก็เขียนจดหมายตามไป ‘อย่าสูบบุหรี่นะกัน ลองได้แต่อย่าติด เอ็งจะต้องเรียนอีกนาน บุหรี่ทำลายสุขภาพ อย่าเอาอย่างปู เห็นไหมล่ะ ตอนปู่ยังสูบบุหรี่ ปู่ไอ บางทีหอบ โชคยังดีที่ไม่ทันเป็นมะเร็ง” พุทังและพานรองเคยแอบสูบบุหรี่มาก่อน แต่ครั้งปู่ตักเตือน เขาก็เชื่อเลิกได้ทันทีทั้งสองคน “เพราะมันเรื่องเลือกผู้หญิงนี่ก็เป็นเรื่องยากอีกอย่างของเอ็ง...” ปุวกเข้าสู่เรื่องที่ค้างไว้ “เห็นมันหย่ากันโครมๆ ไหม เห็นแล้วต้องเก็บเป็น

^{๑๕} ประชาคม ลุนาชัย, *ฝั่งแสงจันทร์*, หน้า ๑๒๒.

ตัวอย่าง การนอนกันมันง่าย แต่นอนแล้วทำอะไรที่ค้างคาต่อไป
ได้ใหม่ใหม่ใหม่ มันยาก อยู่กับคนอื่นนี่มันยากทั้งนั้น...^{๑๖}

ผู้เขียนแสดงให้เห็นผ่านตัวละครเช่นฟูกันกับพานรองว่า เพราะมีบุพสิทธิ์คอยดูแล สั่งสอน
อบรม คอยตักเตือนให้ดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม ทำให้เขาทั้งสองเติบโตมามี
คุณภาพ มีคุณธรรม เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของสังคม

นอกจากบุพสิทธิ์จะพร่ำสอนเล็ดเนื้อเชื้อไขของตนแล้ว ผู้เขียนยังได้สร้างให้บุพสิทธิ์มีบทบาท
ให้การอบรมเยาวชนที่อยู่รอบตัวแทบทุกคน โดยไม่ตั้งแง่ว่าเป็นลูกหลานหรือไม่ เสมือนแสง
ตะเกียงที่ส่องสว่างส่องทางให้ทุกผู้ ไม่เลือกแบ่งชั้นวรรณะว่าจะให้หรือไม่ให้แสงสว่างแก่ใคร
เช่น การที่บุพสิทธิ์คอยอบรมตัวละครเด็กซึ่งมีสถานะเป็นหลาน หรือเหลนของเพื่อนสนิท ที่อยู่บ้าน
ใกล้เรือนเคียงกัน และมักมาเยี่ยมเยียน มีกิจกรรมเช่นการรับประทานอาหารร่วมกันที่บ้านบุพสิ
ต์บ่อยๆ ว่า “เชษฐี พุดไปเคี้ยวไป มันน่าเกลียดน่าดู구나” บุพสิทธิ์เตือน “แค่อ้าปากเคี้ยว ก็น่า
เกลียดแทบแย่แล้ว แล้วก็อย่าให้ดังจ๊ับ ๗” เจ้าหนูก็หยุดพุด หุบปากที่กำลังอ้ากว้างลงทันที^{๑๗}

การตักเตือนในเรื่องกิริยามารยาทเช่นนี้ เป็นไปอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งเรื่อง จนอาจ
กล่าวได้ว่าผู้เขียนต้องการเน้นย้ำให้เห็นว่า เรื่องกิริยามารยาทขั้นพื้นฐานเช่นนี้เป็นเรื่องที่ควรฝึกหัด
ให้เด็กซึมซับคุ้นชิน และตัวละครสูงอายุเช่นบุพสิทธิ์ก็ได้ละเลยปล่อยให้ผ่านตา แต่กลับเอาใจใส่
คอยบอกกล่าวทุกครั้งที่มีโอกาส แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่องที่ชายสูงวัยเห็นความสำคัญ
เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้เขียนแสดงผ่านบทสนทนาว่า “อ๊ะ...ไม่ได้ซี จะกินจะอยู่
ต้องมีธรรมเนียม...ซดดงโฮก สองสามโฮกเท่านั้นละ ช้าแผ่นก่อน”^{๑๘}

บทบาทของบุพสิทธิ์ในการเป็นผู้อบรมสั่งสอนนี้ เป็นบทบาทที่โดดเด่นชัดเจน เป็นเหตุให้
คุณค่าของตัวละครตัวนี้มีมากยิ่งในความรู้สึกของตัวละครตัวอื่น ทั้งนี้เพราะการอบรม สั่งสอน
ตักเตือนของบุพสิทธิ์ ทำให้คนรอบข้างมีผู้คอยสั่งสอน ชี้แนะ ให้ดำเนินชีวิตไปอย่างถูกต้องตาม
ทำนองคลองธรรม มีสติปัญญาคอยกำกับการใช้ชีวิต

^{๑๖} กัญญาชลา, ตะเกียงแก้ว, หน้า ๑๘๗.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๑.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘.

๔.๑.๒ ในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ผ่านประสบการณ์ในการใช้ชีวิต ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย เป็นความรู้ที่ต้องอาศัยการสั่งสมเก็บเกี่ยวประสบการณ์ ที่ผู้สูงอายุสามารถเป็นตัวแทนในการ ถ่ายทอดเพื่อสืบต่อความเป็นไทยเหล่านี้ให้ดำรงคงอยู่ได้ ดังจะเห็นได้จากตัวละครดังต่อไปนี้ **มุน่าย** จากเรื่อง **อุทยานเครื่องเทศ** **ไมตรี คุณหญิงตลับ บุญประดิษฐ์** จากเรื่อง **ถ่านแก้ว ไฟใหม่** **ตาเพี้ยม** จากเรื่อง **คือรักและหวัง** **ปุทธิ** จากเรื่อง **ตะเกียงแก้ว**

มุน่ายเป็นตัวละครสูงอายุที่สำคัญของเรื่องซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ นอกกระบวนการศึกษา ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิตที่ต้องอาศัยการสั่งสมมานาน ชั่วชีวิต เช่นในเรื่องความสนใจต่อพืชสมุนไพร มุน่ายจึงถ่ายทอดสรรพวิชาที่เธอรู้ให้แก่กานพลู หญิงสาวที่เธอรู้สึกถูกชะตาจนได้พบปะสมาคมกันทั้งโดยไม่ปิดบัง ด้วยเธอถือว่าสิ่งที่เธอมอบให้ ไปนั้นเป็นวิชาที่ยังประโยชน์ต่อสังคม ในขณะที่สังคมกำลังมองข้ามและละเลยไป

ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครเช่นมุน่าย รู้ซึ่งถึงคุณค่าของสมุนไพรอย่างมาก การถ่ายทอด ความรู้ที่มีอยู่ของเธอให้อุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้สืบทอดไปนั้นนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการรักษาภูมิปัญญาของไทยมิให้สูญสลายไปตามกาลเวลา ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุนั้นควรมีพันธกิจในการถ่ายทอดสรรพวิชาที่เป็นประโยชน์ให้แก่อุชนรุ่นหลัง เพื่อเป็นการรักษาและสืบทอดมิให้รากฐานบางประการอันดีงามของชาติได้สูญสลายไปก่อนเวลาอันควร

การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรให้เป็นมรดกสืบทอดไปสู่บุตรหลานและสังคม นั้นเป็นสิ่งที่มุน่ายพึงพอใจ ด้วยเหตุนี้หญิงสูงวัยจึงรู้สึกดีใจมากเมื่อผู้เยาว์ให้ความสนใจ แก่ความรู้เรื่องนี้ของตน เช่น ตอนที่กานพลูและเพื่อน ๆ ให้ความสนใจแก่สูตรยาแก้โรคซัดเบา มุน่ายก็อธิบายให้ฟังอย่างละเอียดว่า

“เริ่มเลยนะคะ แดงกวาลูกโต ๆ หนึ่งลูก คว้านด้านหนึ่ง เอาไส้ ออกกองไว้ อย่าทิ้งไส้ แล้วเอาสารส้มนุบเป็นชิ้นเล็ก ๆ หยิบ ๆ ยัดลงไปเยอะ ๆ ซักหนึ่งซัอนชา เสร็จสรรพก็เอาไส้แดงกวาที่กองไว้ยัดตามลงไป ทีนี้ก็เอากระดาษตะกั่วห่อจากกัน โอบขึ้นมาบิด เป็นหัวจุกไว้ข้างบน...วางในถ้วยทนไฟ แต่ต้องตั้งนะคะ อย่าวางนอน ห้ามล้มด้วยคะ แล้วค่อยเอาเข้าเตาอบ ไฟร่อยห้าสิบ

องศาฟาเรนไฮต์ อบสักสามสิบนาที ถ้าไฟร้อยหกสิบ
 อบสามสิบนาทีพอเห็นแดงกว่าหิ้ววสุก ก็เอามาอบ จะได้น้ำ
 ราวๆ หนึ่งช้อนชา ถ้าแดงกว่าลูกโต จะได้ราวหนึ่งช้อนโต๊ะ
 ข้อสำคัญก็คือ อย่าให้หมกเป็นอันขาด แล้วเทใส่ถ้วยดื่มทันที
 อย่าเติมน้ำตาม เสร็จแล้วถึงจะเอาเศษแดงกว่าที่คั้นแล้วมาพอกที่
 หัวหน้าเวลาพอก คุณต้องนอนหงายคะ แล้วพอกไว้สิบห้า นาที
 ค่อยโกยออก...ทำครั้งแรกยังไม่หาย ต้องทำซ้ำอีกสองครั้ง
 แล้วต่อไปก็ทำอีกเวลาชุดเบา”^{๑๑}

กลวิธีการอธิบายของมุน่าย เป็นวิธีการอธิบายที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ
 เป็นความรู้ที่ดูเหมือนได้รับการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ด้วยการทำให้ร้อนโดยการใส่
 เตารอบ ที่มีการตั้งค่าเป็นองศาฟาเรนไฮต์ ซึ่งชี้ชัดว่ามุน่ายเป็นคนแก่ที่มีความทันสมัยปรับตนเอง
 รวมทั้งความรู้ต่างๆ อันจะสามารถยังประโยชน์ได้ให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

จากการแสดงความรู้ของมุน่ายดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นได้ว่ามุน่ายนั้นเป็นผู้ที่มี
 ความรอบรู้ในสรรพวิชาการแพทย์แผนไทยที่คนในยุคปัจจุบันต่างให้ความสนใจกันน้อยลง มุน่าย
 จึงรู้สึกยินดีเป็นอย่างมากที่ได้ถ่ายทอดวิชาต่างๆ นี้ให้แก่กานพลูเพื่อสืบทอดมรดกของไทย
 ให้คงอยู่ในสังคมสืบไป

ตัวละครสูงอายุเช่นมุน่าย มิได้เพียงแต่ถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรอย่างตรงไปตรงมา
 เช่นตัวอย่างข้างต้นเท่านั้น หากแต่ผู้เขียนยังได้ให้มุน่ายสอดแทรกความรู้ในเรื่องราวต่างๆ
 เหล่านี้ ไปกับบทสนทนาอย่างแนบเนียน ทำให้ตัวละครตัวอื่นในเรื่องได้รับความรู้จากหญิงสูงวัย
 ผู้นี้ที่หัวหน้าเพียงแต่สนทนากับเธอเท่านั้น เสมือนว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เห็นว่าตัวละคร
 สูงอายุเหล่านี้มีคุณค่าต่อผู้อยู่ใกล้ชิด เพราะเป็นเสมือน “ตำรา” เดินได้ ที่ในนั้นเต็มไปด้วยสรรพ
 วิชาที่บางครั้งไม่อาจเรียนรู้ได้จากห้องเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ “สมชื่อกานพลู” ย่าของเขายัง
 พิมพ์ว่า “ตรงที่มีน้ำมันหอมอยู่ในดอกหรือเปล้า” “ข้าไม่รู้หรอก..รู้แต่ว่า ถ้าอมกานพลูแล้ว กำจัด
 กลิ่นปากได้” คุณมุน่ายว่า “ท้องขึ้นปวดท้อง ก็ใช้ได้...ยาแก้ลม...ยาไทยขนานของย่าไง..ง่ายนิด

^{๑๑} กฤษณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๑๓๙-๑๔๐.

เดียว...เจียมมาบดเป็นผง กินกับน้ำร้อน ลมแล้งจับละก็หายเป็นปลิดทิ้งเลย เอ็งก็รู้นี่นา ว่า
 กานพลูเป็นทั้งเครื่องเทศแล้วก็สมุนไพรด้วย"^{๖๐}

ความรู้เรื่องสมุนไพรของตัวละครสูงอายุเช่นมูหน่าย ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าและ
 ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการสั่งสมประสบการณ์และบ่ม
 เพาะความรู้ มิใช่เป็นความรู้สำเร็จรูปที่จะสามารถเรียนรู้และนำไปใช้อย่างถูกต้องได้ภายในเวลา
 อันรวดเร็ว

นอกจากความรู้เรื่องพืชพันธุ์อันมีค่าต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม จากตัวละครเช่นมูหน่าย
 คุณค่าในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้นอกตำราเรียนยังมาจากตัวละครผู้สูงอายุจากเรื่อง อื่นๆ อีก
 เช่น ไมตรี คุณหญิงตลับ และบุญประดิษฐ์ จากเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่*

ตัวละครผู้สูงอายุทุกตัวในเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* มิได้เป็นตัวละครที่ "แก่" อย่าง ไร้ค่า
 ปราศจากความหมาย เพราะต่างเป็นผู้สูงวัยที่มีความรู้และทำหน้าที่เป็นหนังสืออ้างอิงที่มีค่า
 ให้แก่ลูกหลาน โดยความรู้ที่คนชราเหล่านี้ได้ให้กับลูกหลานนั้นมีหลายเรื่อง แตกต่างกันไปตาม
 เพศ และความสนใจของผู้สูงอายุแต่ละคน

ดังเช่นบุญประดิษฐ์ ชายสูงวัยอายุราวเก้าสิบปี ได้อธิบายความรู้เกี่ยวกับเรื่องตะเกียง
 และไม้เท้า อันเป็นของสะสมของตนให้แก่อนุภรรยาทั้งหมดว่า

"นี่ตะเกียงรั้ว ยี่ห้อตตุตของเยอรมันมีชื่อเสียงที่สุด" คุณทวดชี้ให้
 ดูทั้งตะเกียงตั้งซึ่งอยู่หลังตู้ และที่แขวนอยู่กับเหล็ก "อันนี้เป็น
 ของห้างรัตนมาลาคุณคงไม่รู้จักหรอกนะห้างรัตนมาลานั้นะ อยู่
 ตรงพาหุรัด มีชื่อเสียงเก่าแก่เลยเชียว....รัตนมาลาขายตะเกียง
 ภัณฑุอุปกรณ์ขายผ้าที่ถนนบ้านหม้อ" คุณทวดอธิบายลักษณะ
 ตะเกียงทั้งหมดบนหลังตู้ว่านั่นเรียกตะเกียงหลอด นั่นตะเกียง
 ลาน และตะเกียงเจ้าพายุ ส่วนตะเกียงสวยงาม ทรงหม้อตาล

^{๖๐} กฤษณา อโศกสิน, *อุทธาสนเครื่องเทศ*, หน้า ๔๐.

ทำด้วยเซรามิกสีเขียวจัดกรอบโคมแก้ว ห้อยโซ่ทองแดงแขวนดึง
จากเพดานนั้นเป็นรูปแบบตะเกียงที่อุณากรรณขึ้นชอบอย่างยิ่ง”^{๖๐}

ความรู้ที่ได้รับจากบุญประดิษฐ์ในเรื่องตะเกียงและไม้เท้านี้ นับว่าเป็นความรู้ที่ต้องอาศัย
การสังสม ความสนใจ รวมทั้งใจรัก เช่นเดียวกับความรู้เรื่องคำศัพท์ขวา ที่ไมตรีตัวละครผู้สูงอายุ
อีกตัว ซึ่งมีงานอดิเรกที่ชื่นชอบคือการอ่านหนังสือ ได้รับทราบแล้วอดไม่ได้ที่จะถ่ายทอดให้แก่คน
รุ่นหลังเช่นอุณากรรณ

“ผมอยากให้คุณแม่เห็นจิ้งเหลมรูปนี้ เป็นอันว่าครอบครัวผมอยู่ใน
กล่องนี้เกือบครบนะครับ ขาดจันทราคนเดียว นั่นเป็นตะละแม่
อยู่ในเรื่องผู้ชนะสิบทิศ” “ขาดอะไรได้คุณ” คุณไมตรีท้วง “ถ้าชื่อ
จันทราละก็ไม่ขาด จันทราในอิเหนาคือระเด่นจินดาสำหรับโงะ
ไม่เชื่อลองเปิดดูหนังสือก็ได้ เขากล่าวถึงวงศ์อสุภแดหวาครบ
เลย ว่าชื่อใครมาจากบาลีสันสกฤตว่าอะไร อย่างคำว่าศรี ขวา
สะกด เอส อี อาร์ ไอ อ่านว่าสะรี แล้วเลื่อนไปกลายเป็นสำหรับ
จินดาเลื่อนมาจากคำว่าจันทรา แปลว่าดวงเดือน ศรีแปลว่าดี
งาม แต่ทางขวาเขาออกเสียงกล้าไม่ได้ เลยแยกออกเป็นสอง
พยางค์ ขวาใช้คำสำหรับนี้มากใช้เต็มหลังชื่อคน ส่วนใหญ่แสดง
ความเป็นเพศหญิง แต่สำหรับที่มาจากคำว่าสารีอีกคำหนึ่งแปลว่า
ดอกไม้ออกไม้”^{๖๑}

ในขณะที่คุณหญิงตลับ ตัวละครสูงอายุวัยเก้าสิบปี จากเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่
ที่ดูเหมือนต้องอาศัยการพึ่งพิงจากผู้อ่อนวัยกว่าในการดำรงชีวิตแทบทุกอย่าง แต่ความอ่อนแอใน
ด้านสุขภาพร่างกายอันเป็นไปตามวัย ก็มีได้ทำให้ความรู้ความเชี่ยวชาญที่เคยมีลดน้อยถอยลง
ดังนั้นคุณหญิงตลับผู้ที่มีความรู้การบ้านการเรือนตามแบบอย่างของกุลสตรีโบราณ ก็มักจะ
ถ่ายทอดความรู้เรื่องของอาหารโบราณที่เลือนหายไปจากสังคมปัจจุบันให้ลูกหลานได้รับความรู้
ต้นตำรับที่แท้จริง

^{๖๐} กฤษณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๑๑๕.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

“ไม่ใช่ น้ำพริก ลงเรือหรือคะ คุณย่า” กุสุมาแกล้งถาม
 หาทงทำให้อีกฝ่ายเพลน “เขาเรียกน้ำพริก ลอยเรือ นะยะแม่สุ
 สมัยก่อนนะจะพอลถึงเดือนสิบสอง น้ำนองเต็มทุ่ง ผู้คนเค้าก็พาย
 เรือ เอาข้าวปลาอาหารไปกินกันในเรือไงจ๊ะ” “เขาก็คิดทำน้ำพริก
 ที่สามารถจะรวมเครื่องไว้ในจานเดียวแล้วได้รสอร่อย” ท่านพูด
 ติดต่อกันเป็นประโยคยาวๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์ ไม่ทำท่าซึมเซา
 เหงาหงอยสักเท่าไร^{๓๓}

ความรู้ที่ได้จากคนชราทั้งหลายเหล่านี้ต่างเป็นสิ่งละทีละน้อยที่ค่อยๆ เลื่อนหายไปจาก
 สังคมไทยในปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุแต่ละคน ที่สั่งสมเก็บเกี่ยวมาไม่เหมือนกัน
 แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ล้วนแต่แสดงให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่น

ตาเทียม คือตัวละครสูงอายุที่มีความสามารถในการขีดหนังตะลุงเป็นอย่างดี
 ด้วยความรักในศิลปะพื้นบ้านประเภทนี้ ทำให้ตาเทียมพยายามถ่ายทอดให้แก่เจ้าหนูหลานชาย
 ด้วยวิธีต่างๆ กันไป นับตั้งแต่ให้เจ้าหนูช่วยโหมโรง ด้วยการตีกรับ จนทำให้เด็กชายที่มีความ
 ต้องการจะไปดูภาพยนตร์กลางแปลงมากกว่าหนังตะลุงซึ่งเป็นการแสดงที่ล้าสมัยและน่าเบื่อ
 หน่ายสำหรับเด็กกลับเกิดความสนุกไปกับดนตรีอันเร้าใจ ผู้เขียนแสดงความมุ่งหวังของตาเทียม
 ในเรื่องการสืบทอดการแสดงประเภทนี้อย่างชัดเจน โดยผ่านบทบรรยาย รวมทั้งบทสนทนาต่างๆ
 เช่น “ตาเทียมหมายตาว่าให้เจ้าหนูโตอีกหน่อย จะให้มันตีฆ้อง แล้วหวังว่าอาจฝึกขีดหนังให้
 ด้วย ก่อนที่วิชาความรู้จะตายไปพร้อมคนรุ่นที่เล่นหนังตะลุงอยู่นี้”^{๓๔}

ความรู้ในเรื่องประเพณีและพิธีกรรมบางประเภท ก็เป็นสิ่งที่ผู้คนปัจจุบันให้ความสนใจ
 หรือให้ความสำคัญน้อยลงไปมาก ผู้เขียนแสดงความเป็นกังวลในเรื่องนี้ผ่านทางบุปผิ จากเรื่อง
 ตะเกียงแก้ว ในเหตุการณ์ตอนที่พู่กันหลานชายต้องการก่อสร้างสำนักงาน ซึ่งบุปผิมีความเห็น
 ว่าควรที่จะดำเนินการตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยกระทำมาแบบเบื่องโบราณ เพื่อความ
 เป็นสิริมงคล

บุปผิถ่ายทอดขั้นตอนการกระทำพิธีให้ตัวละครผู้เยาว์ฟังอย่างเต็มใจ เพื่อเป็นการ
 ถ่ายทอดความรู้ในด้านนี้ให้ดำรงคงอยู่ต่อไป เริ่มตั้งแต่การเตรียมไม้มงคลเพื่อลงเสาเอก

^{๓๓} กฤษณา อโศกสิน, อุทยานเครื่องเทศ, หน้า ๓๗๓ - ๓๗๔.

^{๓๔} วัฒน์ วรรณยางกูร, คีอรั๊กและหวัง, หน้า ๖๗.

การดูถูก การนิมนต์พระมาประกอบพิธี ขึ้นตอนในการประกอบพิธี ตลอดจนเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยต่างๆ ในการประกอบพิธี อาทิ เทียนที่ใช้ในการประกอบพิธีนั้น เมื่อจุดและดับแล้ว ไม่ควรจุดขึ้นอีกเพราะถือว่าเป็นการดับเคราะห์ดับโศกเรียบร้อยแล้ว เป็นต้น

๔.๓ คุณค่าในการทำหน้าที่แทนบิดามารดา

ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครผู้สูงอายุหลายตัว แสดงบทบาทที่น้อยอย่างเด่นชัด ด้วยการเลี้ยงดูบุตรหลาน ให้ความรักการดูแลเอาใจใส่ ปกป้องคุ้มครอง อบรม เช่นเดียวกับที่บิดามารดาเลี้ยงดูบุตร นับได้ว่าตัวละครผู้สูงอายุเหล่านี้ มีบทบาทในการทำหน้าที่ทดแทนบิดามารดา ซึ่งอาจประสบปัญหาหรือมีภาระความจำเป็นบางประการ ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ด้วยตนเอง ดังจะเห็นได้จากตัวละครต่อไปนี้ ตาเพ็ญ จากเรื่อง คือรักและหวัง ใจจันทร์ จากเรื่อง สมการวัย โมตรี จากเรื่อง ถ่านเก่าไฟใหม่ วิฑู จากเรื่อง www.คุณย่า.com

ตาเพ็ญจากเรื่องคือรักและหวัง เป็นตัวละครชายที่แสดงให้เห็นว่าอำนาจแห่งความรักที่ปู่ย่าตายายมีให้หลานนั้น ทรงพลังและอานุภาพเหนือสิ่งอื่นใด ด้วยความรักอันเปี่ยมล้น ทำให้ตาเพ็ญเลี้ยงดู “เจ้าหนู” ซึ่งกำพร้าพ่อส่วนแม่ก็แต่งงานใหม่ ด้วยความเอาใจใส่ ทุ่มเทอย่างเต็มกำลังความสามารถเท่าที่ชายสูงวัยจะทำได้ ดังที่ตาเพ็ญพูดอย่างมั่นใจในตอนที่ครูประจำชั้นของ “เจ้าหนู” ถามถึงปัญหาเรื่องการขาดพ่อแม่ว่า “เรามีปัญหาเรื่องพ่อของเขาน่าใหม่คะลุง” ครูถาม “ปัญหายังไง?” “รู้สึกขาดความอบอุ่น” “ผมคิดว่าเขาไม่ขาด ผมให้ความรักมันทุกอย่างให้หมดเนื้อหมดตัว”^{**}

นอกจากความรักการดูแลเอาใจใส่ที่ตาเพ็ญมีมอบให้อย่างเปี่ยมแล้ว สิ่งสำคัญที่ตาเพ็ญไม่ละเลยคือการอบรมสั่งสอนให้เจ้าหนูเป็นคนดี มีอนาคตอย่างที่ตัวละครตัวนี้คาดหวังไว้ ไม่ว่าจะเป็ความพยายามปลุกฝังให้เป็นคนรักในการเรียน ตั้งใจเรียนหนังสือ แม้ว่าตาเพ็ญเองจะเป็นคนไม่มีการศึกษาก็ตาม แต่เขาก็เห็นความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน และคิดว่าสิ่งนี้จะเป็พาหนะในการนำเจ้าหนูหลานชายไปสู่ความรุ่งเรืองในชีวิต

ความรักเป็นสิ่งสำคัญในการเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตมาเป็คนที่มีคุณภาพ ดังเช่น ใจจันทร์ จากเรื่อง สมการวัย เลี้ยงดูเด็กชายเกิดเทิงซึ่งลูกชายนำมาให้เลี้ยงโดยโกหกว่าเป็นลูกชายตนเอง ใจจันทร์จึงเลี้ยงดูเด็กชายผู้นี้ด้วยความรักความปรารถนาดีอย่างจริงใจ ด้วยคิดว่าตนนั้นเป็ย่า

** วัฒน์ วรรณยางกูร, คือรักและหวัง, หน้า๑๐๗.

นับตั้งแต่ที่จามีกรลูกชาย นำเกิดเท็งมาให้เลี้ยง ผู้เขียนก็แสดงถึงบทบาทของตัวละครหญิงสูงวัยผู้หนึ่งที่ทำหน้าที่แทนพ่อแม่อย่างแจ่มชัด ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูเอาใจใส่ ความรักที่มีมอบให้อย่างล้นเหลือ จนไปถึงความกังวลในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของแม่ของหลานชาย ที่ใจจันทรคิดว่าอาจจะดีกว่าถ้าเธอเป็นผู้เลี้ยงหลานไว้ แทนที่จะมอบให้แม่ซึ่งยังดูเด็กเกินไปในสายตาของเธอ

คุณค่าของตัวละครสูงอายุในประเด็นนี้ แสดงออกอย่างแจ่มชัดผ่านการเลี้ยงดูหลานของไมตรี จากเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* ซึ่งเมื่อพิจารณาภูมิหลังของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่องคือ มาคิก็จะพบว่ามาคิเป็นเด็กกำพร้า เพราะแม่เสียชีวิตไปตั้งแต่เธออายุเพียงห้าขวบ ส่วนพ่อแต่งงานและแยกออกไปมีครอบครัวใหม่ มาคิจึงเติบโตมาท่ามกลางการดูแลของคุณทวด คุณตา และคุณน้า โดยที่เธอไม่รู้สึกรู้ว่าเธอขาดแคลนความรัก ทั้งนี้ก็เป็นเพราะเธอได้รับความรักและความเอาใจใส่จากผู้ชราทั้งหลายในบ้านอย่างเต็มเปี่ยม

มาคิอมยิ้ม....พลางหยิกหนังเขียวๆ ที่แขนคุณทวดเบาๆ....กัตรีม
ฝีปากแข็งมันเขียวแต่แท้จริงมิใช่ความรู้สึกมันเขียวอย่างที่เกิดขึ้น
เวลาอุ้มเด็กอ้วนจำม้ออย่างลูกของคณางค์ดอก หากเป็นความ
อบอุ่นระคนภูมิใจ....ที่หล่อนยังเหลือบรรพบุรุษอยู่ในครัวเรือน
ช่วยให้ความขาดพ่อขาดแม่ของหล่อนเต็มเปี่ยมขึ้น โดยไม่ต้อง
ชวนชววยหาจากที่อื่นใด^{๒๖}

การดูแลเอาใจใส่อย่างดีเยี่ยมของตัวละครสูงอายุเช่น ไมตรี ผู้ทำหน้าที่ดูแลและอบรมจิตใจให้แก่มาคิหลานสาวอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ทำให้มาคิไม่รู้สึกรู้สึกมีปมด้อยในเรื่องที่ตนเองเป็นกำพร้า จนไมตรีสามารถเอ่ยถึงเรื่องนี้ได้อย่างเต็มปากด้วยความภาคภูมิใจ

“คีน่ะนะ คุณกรรม” คุณไมตรีเอ่ย “เค้าไม่มีปมด้อยปมเด่นอะไร
เรื่องความเป็นกำพร้าเลยนะ เพราะได้ความรักจากทวด จากตา
จากน้าเหลือเฟือจริงๆ คุณเชื่อสิ่งทดแทนอันนี้หรือเปล่า”^{๒๗}

^{๒๖} กฤษณา อโศกสิน, *ถ่านเก่าไฟใหม่*, หน้า ๔๔-๔๕.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๐.

ถ้าหากนำมาเปรียบเทียบกับคนนางค์ น้องสาวต่างมารดาของมาคีที่มีทั้งบิดาและมารดา หากแต่คนนางค์ก็ยังมีปัญหาครอบครัวและต้องการความช่วยเหลือจากมาคี เนื่องจากคนนางค์ได้รับการเลี้ยงดูอย่างตามใจ ทำให้วุฒิภาวะทางความคิดและอารมณ์ไม่เทียบเท่ามาคี ซึ่งได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้สูงอายุอย่างกวัดจัน แสดงให้เห็นได้เป็นอย่างดีว่ามาคีได้รับ "สิ่งทดแทน" ที่ดีจนทำให้เธอเป็นที่พึ่งให้กับคนนางค์ได้

เช่นเดียวกับอุณากรรณ ที่เติบโตขึ้นมาจากการอุ้มชูเลี้ยงดูจากคุณพุดซ้อนผู้เป็นย่า เพราะพ่อของเขาเสียชีวิตไปตั้งแต่เขายังเล็ก แต่อุณากรรณก็รู้สึกเช่นเดียวกับมาคีว่าเขาไม่เคยมีปมด้อยในความเป็นกำพวด ทั้งนี้ก็เพราะเขาได้รับความรักจากคนชราทั้งสองในบ้าน ทำให้เขาเติบโตเป็นชายหนุ่มที่สมบูรณ์เป็นที่พึ่งให้กับคนทั้งบ้าน

"เคยคะ" เสียงนั้นเบาลงเมื่อเขาทำความเก่าๆ "น้ำมณฑาเอาฉันลงเปลกล่อม คุณตาก็เคยกล่อม ฉันนอนเปลจนโตนี่คะ" "มีความสุขนะครับ" "คะ มีความสุข" หญิงสาวตอบ "เพียงแต่ว่าคนกล่อมไม่ใช่แม่เท่านั้นเอง" "ของผมก็ไม่ใช่....คุณย่าผูกขาดตลอด" เขาส่งเสียงอยู่ในความมืด "ก็คิดว่าไม่จำเป็นหรอกครับ....ใครก็ได้....ผมว่านะ ถ้าใครคนนั้นรักและหวังดีกับเรา ให้ความสุข ความอบอุ่น ความจริงใจกับเราได้ เราก็ก็นึกว่าเขาเป็นแม่หรือพ่อ เราได้ทั้งนั้น" "คะ....ฉันก็ว่าอย่างนั้นเหมือนกัน คนเรานี้มักจะเก็บเรื่องราวขาดตกบกพร่องมาเจ็บปวด เพราะเจาะจงตัวบุคคลเกินไป ต้องเป็นพ่อเป็นแม่เท่านั้น ถึงจะรักจะเคารพ....บางทีพ่อแม่ก็ไม่ว่าง จริงไหมคะ....ไม่ว่าง ไม่อยู่ ไม่พร้อม" หล่อนพูดเรื่อยๆ....ทางเดินยังคงเป็นทางดินยังไม่แลเห็นสะพานสูง "ทำไมหรือคะ ทำไมเราจะต้องเลือก เอานั่นเอานี่ทั้งๆ ไม่มี....ทำไมเราไม่อยู่กับสิ่งที่เรามีและสิ่งนั้นก็ดีพอ ชดเชยได้ เพราะงั้น บางที...ฉันก็เลยไม่เข้าใจคนบางคนที่เขาไม่มีพ่อแม่ หรือพ่อแม่ไม่สะดวกพอ แต่เขาก็เก็บความเจ็บปวดจากพ่อแม่ไว้ แล้วไม่เปิดใจรับคนอื่นที่เขายื่นมือมาเลี้ยงดู" ชายหนุ่มฟังอย่างปิติ หล่อนมีความคิดตรงกับเขาในข้อนี้ "ใช่ะ...ใครก็ตามที่เลี้ยงเราให้เจริญขึ้นมาทั้งกายทั้งใจได้ ใครคนนั้นเป็นพ่อแม่เราได้"^{๒๕}

^{๒๕} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๕๔๑ - ๕๔๒.

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เขียนได้แสดงความเห็นผ่านบทสนทนาข้างต้น ในเรื่องความคิดที่มีต่อพ่อแม่ว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้เกณฑ์ว่าใครเป็นพ่อแม่ของเราหรือไม่ใช่จากการให้กำเนิด แต่ควรยึดถือเอาการเลี้ยงดูอบรมเอาใจใส่ ว่าใครเป็นผู้กระทำหน้าที่นี้มากกว่า

วิฑู จากเรื่อง www.คุณย่า.com ก็ได้กระทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูหลานชายที่เกิดจากความผิดพลาดในวัยหนุ่มของลูกชายเธอ วิฑูคือแบบอย่างของตัวละครสูงอายุที่มีความเข้าใจในโลกและชีวิต เธอจึงไม่ตีโพยตีพายเมื่อเธียรลูกชายก่อปัญหาด้วยการทำผู้หญิงตั้งครภภิโดยไม่ตั้งใจ แต่วิฑูกลับสอบถามความต้องการของทั้งคู่ เมื่อพบว่าหนุ่มสาวไม่ได้ต้องการแต่งงานกัน แต่เหตุเกิดขึ้นความอารมณ์ความใคร่พาไป เธอจึงให้หญิงสาวคลอดลูก หลังจากนั้นก็ส่งไปศึกษาต่อยังต่างประเทศตามต้องการ

นับตั้งแต่หลานชายคลอดออกมา วิฑูได้ทำหน้าที่แทนพ่อแม่อย่างเต็มที่ แม้ว่าเธียรลูกชายจะอยู่ร่วมบ้านเดียวกันแต่ก็แทบมิได้มีส่วนในการเลี้ยงดูเลย ความสนิทสนมที่หลานชายมีให้แก่ย่าเช่นวิฑูจึงมากกว่ามีให้พ่อ เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดู จนไปถึงการวางแผนทางชีวิตเป็นหน้าที่ของผู้เป็นย่าทั้งสิ้น

ผู้เขียนได้ให้หลานชาย บรรยายความรู้สึกที่มีต่อย่าเช่นวิฑู ได้อย่างน่าสนใจว่า “ผมเองให้ไปไหนๆ กับพ่อตลอดเวลา ผมก็คงไม่สู้เหมือนกัน ทั้งโลกใบนี้ผมยอมให้ย่าได้คนเดียวเท่านั้น บอกตรงๆ ย่ารักผมมาก แต่ย่าเข้าใจผมไม่ครบทุกอย่าง ผมก็ไม่เข้าใจย่าครบทุกอย่างเหมือนกัน แต่ผมก็รักย่า และพยายามไม่ขัดใจย่า ถ้าไม่จำเป็น”^{๓๔} ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลานชายของวิฑูมีความสนิทสนมรักใคร่ในตัวผู้เป็นย่ามากเพียงไร จากประโยค “ทั้งโลกใบนี้ผมยอมให้ย่าได้คนเดียวเท่านั้น” แสดงให้เห็นว่าบทบาทในการทดแทนพ่อแม่ของวิฑูแจ่มชัดจนคุณค่าในส่วนนี้เป็นที่ยอมรับแก่หลานชาย เพราะแม้แต่พ่อซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดก็ยังไม่รักมากเท่าย่า

จากบทบาทของคนชราในการทดแทนพ่อแม่ จะเห็นได้ว่าคนชราสามารถเป็นผู้เพาะเลี้ยงให้กล้าชีวิตหนึ่งๆ เติบโตขึ้นมาในสังคมได้อย่างงดงาม ทั้งนี้อาจมาจากประสบการณ์ของผู้ชราที่ผ่านการเลี้ยงดูมาแล้ว เมื่อมาเลี้ยงหลานก็พอรู้แนวทางว่าจะเลี้ยงอย่างไรให้เด็กนั้นเติบโตขึ้นอย่างอบอุ่น ไม่มีความรู้ขาดหรือเป็นปมด้อย นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นทัศนะของผู้เขียน

^{๓๔} ดวงใจ. www.คุณย่า.com, หน้า ๑๔.

ว่าขึ้นชอกับระบบครอบครัวขยายแบบเก่าที่ในครอบครัวหนึ่งจะมีทั้งพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ลุงป้า
 น้าอาอย่างพร้อมพร้อม เมื่อพ่อแม่ไม่พร้อมหรือไม่มีเวลาพอที่จะดูแลลูก หน้าที่นี้ก็มีคนชราและญาติ
 ผู้ใหญ่อื่นๆ เป็นผู้กระทำแทน ผิดกลับครอบครัวในสมัยปัจจุบันที่ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว
 ข้ำพ่อแม่ยังมีภาระผูกพันอยู่กับการประกอบอาชีพ ทำให้ไม่มีเวลาดูแลลูกหลานอย่างเต็มที่
 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการแสดงบทบาทของคนชราในการ
 ทดแทนพ่อแม่ของผู้เขียนอาจเป็นการชี้้นำให้อ่านเห็นค่าของคนชรา และส่งเสริมบทบาทของ
 คนชราให้มีโอกาสได้ใกล้ชิดและเลี้ยงดูบุตรหลาน

๔.๔ คุณค่าในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ชนรุ่นหลัง

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการที่จะได้เลี้ยงดูบุตรหลาน คอยสั่งสอนปลูกบั้น
 ให้ลูกหลานเติบโตอย่างงดงามเช่นที่ตนตั้งใจ ดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในเรื่องคุณค่าในการทดแทน
 พ่อแม่ของตัวละครผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันผู้เขียนนวนิยายกลุ่มข้อมูล ก็มีความเห็นสอดคล้องกับ
 ประเด็นเรื่องนี้ จึงมีการนำมาสอดแทรกไว้ในนวนิยาย ดังจะเห็นได้จากตัวละครดังต่อไปนี้
ตาเทียม จากเรื่อง คือรักและหวัง มัลลิกา จากเรื่อง กิ่งมัลลิกา มุหนาย จากเรื่อง อุทยาน
เครื่องเทศ

เช่นตาเทียม เบญจกาย จากเรื่อง คือรักและหวัง ที่ผู้เขียนบรรยายถึงความรู้สึกมุ่งมั่นใน
 ใจของตัวละคร ที่มีความคิดต้องการสร้างให้หลานชายของตนเป็นคนดี อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้
 โดยผู้เขียนใช้การเปรียบเทียบระหว่างวัยเด็ก ซึ่งมีการเล่นปั้นดินปั้นวุ้นปั้นควาย กับวัยผู้ใหญ่
 ซึ่งผู้เขียนคิดว่าต้องปั้นคน สร้างคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ แม้ว่าจะมีน้ำเสียงแห่งการประชด
 ประชันในเรื่องของชนชั้น แต่ก็แสดงความต้องการของผู้สูงอายุในประเด็นเรื่องการเลี้ยงดูลูกหลาน
 ได้เป็นอย่างดี

ลึกในหัวใจชราอดรู้สึกไม่ได้ว่า กระตูกและเนื้อหนังของเจ้าหนู
 เติบโตแข็งแรงขึ้นมาจากชีวิตของเขาเองถ่ายเทให้ เลือดเนื้อและ
 ชีวิตไหลเดินจากร่างชราสู่ร่างเยาว์ มันทิ้งร่างผู้โอรมรอวันสลาย
 ไปตกหม่อในอีกร่าง ขวนให้คิดเปรียบเทียบไปว่า เมื่อตัวเองยัง
 เด็ก อย่างดีก็แค่ปั้นวุ้นควาย ครั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต้องปั้นคน
 บั้นลูก บั้นหลาน บั้นจากชีวิตและเลือดเนื้อของตัวเอง บั้นให้
 เยาวชนน้อย ๆ นั้นเติบโตเป็นคนดี ขาดิเชื้อชราอย่างเขาไม่
 อาจปั้นใครให้เป็นเจ้าคนนายคนขึ้นมาได้ แต่อย่างน้อยก็ต้องปั้น

ให้มันเป็นคนที่อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ ไม่ใช่จึงหมาเกิดและแย่ง
คนหายใจ^{๑๐}

ตัวละครสูงอายุเช่น มัลลิกา จากเรื่อง *กิ้งมัลลิกา* ก็มีความต้องการในการเลี้ยงดู ปลูกฝัง
ให้หลานมีอนาคตอันงดงามเช่นเดียวกัน ทั้งในด้านคุณภาพทางการศึกษา และคุณภาพทางจิตใจ
ซึ่งไม่แตกต่างกันเท่าใดนักในจุดมุ่งหมายสำคัญกับตาเพียง ในแง่ที่ต้องการให้บุตรหลานเป็นคนดี
ของสังคม

“คุณมัลลิกานึกในใจ เธอมีหลานผู้ชายสองคน ตั้งใจว่าจะส่งเสีย
เอง ให้เล่าเรียนสูงที่สุดเท่าที่จะส่งได้ เพราะผู้ชายจะต้องเป็น
หัวหน้า เป็นหลักของครอบครัวต่อไป ส่วนหลานหญิง เธอก็จะ
พิจารณาเป็นรายๆ ไปว่าคนไหนเป็นอย่างไร แต่สรุปแล้วก็คือจะ
อุดหนุนให้ได้ดีทุกคน เงินทองที่เธอมีอยู่ที่นี่ เธอจะใช้จ่ายมันไป
ในทางที่สร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคล เธอจะเพาะช่างกิ้งมัลลิกานี้ให้
แตกดอกออกช่อ แล้วนำไปปลูกใหม่ เพื่อให้ได้พืชพันธุ์อันงดงาม
ซึ่งจะสืบทอดกันไปไม่รู้จบ เป็นพืชพันธุ์อันน่าชื่นชมอีกกลุ่มหนึ่ง
ที่ไม่มีใครทำหน้ารังเกียจเข้าใส่”^{๑๑}

มูหน่าย ตัวละครจากเรื่อง *อุทยานเครื่องเทศ* ก็เช่นเดียวกันที่มีความต้องการในเรื่อง
คุณธรรมของบุตรหลาน มูหน่ายพยายามสั่งสอนอบรมให้ลูกและหลานชายของเธอมีความ
ซื่อสัตย์ ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต ไม่คดโกงใคร ยึดมั่นในหลักธรรมทางพุทธศาสนา
ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของตัวละครตัวนี้ตอนหนึ่งว่า “ในกระบวนการความยินดีทั้งหลายในโลก
นี้ของคุณมูหน่าย...ความยินดีที่ได้รู้ว่าใจลูกและหลานซึ่มซาบในบาปบุญคุณโทษคือความยินดี
สูงสุด”^{๑๒}

๔.๕ คุณค่าในการเป็นสื่อแสดงความรู้สึก ความต้องการ ของผู้สูงอายุในสังคม

คนทุกเพศทุกวัยย่อมมีความปรารถนาแตกต่างกันไป เด็กย่อมปรารถนาที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่
คนหนุ่มสาวต่างปรารถนาที่จะมีหน้าที่การงานที่มั่นคงและก้าวหน้า เช่นเดียวกับผู้สูงอายุ

^{๑๐} วัฒน์ วรรณยางกูร, *คือรักและหวัง*, หน้า ๒๓๑.

^{๑๑} กฤษณา อโศกสิน, *กิ้งมัลลิกา*, หน้า ๓๔๓.

^{๑๒} กฤษณา อโศกสิน, *อุทยานเครื่องเทศ*, หน้า ๑๕๑.

ที่มีความปรารถนาที่จะใช้ชีวิตปั่นปลายอย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้เองตัวละครสูงอายุจึงเป็นเสมือนสื่อกลางแทนความคิดของผู้เขียนในการเรียกร้อง หรือแสดงความคิดเห็นแทนผู้สูงอายุในสังคม เพื่อให้คนยุคใหม่หันกลับมาใส่ใจ สนใจ เข้าใจ ให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น แม้ว่าความต้องการเหล่านั้นจะแตกต่างกันไปตามฐานะ วย การศึกษา หรือสภาพภูมิหลังของบุคคลนั้นๆ ก็ตาม แต่ความปรารถนาดังกล่าวย่อมมีจุดร่วมเดียวกันบางประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนคิดว่าผู้สูงอายุในสังคมส่วนใหญ่ต้องการ และอาจหมายรวมไปถึงตัวผู้เขียนในฐานะผู้สูงอายุคนหนึ่งของสังคมที่ต่อการด้วยก็เป็นได้ ซึ่งคุณค่าของตัวละครผู้สูงอายุในส่วนนี้ มีที่มาจากความเป็นสื่อแสดงความรู้สึก ความต้องการของผู้สูงอายุในสังคม ดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ ความต้องการได้รับการยอมรับ

ตัวละครผู้สูงอายุมีความหลากหลายแตกต่างกัน แต่ทว่ามีจุดร่วมอย่างหนึ่งที่เหมือนกัน คือความต้องการได้รับการยอมรับ ซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้รู้สึกว่าตนนั้นมีค่า เป็นที่น่าเชื่อถือและได้รับการยกย่อง ความต้องการในส่วนนี้ของผู้สูงอายุ ผู้เขียนถ่ายทอดผ่านตัวละครสูงอายุในนวนิยายกลุ่มข้อมูล ดังต่อไปนี้

เจตสิบเศษของคุณตานั่นยัง “แจ่ว” อยู่มาก...ชอบฟังข่าวรับอรุณ และรายการครอบครัวवाद เห็นสิ่งใดในหน้าหนังสือพิมพ์ไม่ชอบ มาพากล จะลงมือเขียนถึงบรรณาธิการตินั้น ท่วงนี้ ถ้าเป็นเรื่องราวที่ตนเองเคยรู้เคยเห็นและแน่ใจว่าตีไม่ผิด จึงจะเขียนยืดยาว ตีพิมพ์ได้หนึ่งคอลัมน์เต็มๆต่อนั้นก็นั่งนับวันคอย หากทางหนังสือพิมพ์ลงบทความให้ คุณตาก็จะนั่งอ่านนั่งปลื้มต่อไป อีกหลายวันหลายคืน “เนี่ย...เห็นมั๊ยหนู เค้าไม่ละเลยความคิดอ่านของคนแก่”^{๓๓}

ตัวอย่างข้างต้นมาจากนวนิยายเรื่อง *ถ่านเก่าไฟใหม่* ผู้เขียนบรรยายผ่านตัวละครผู้เป็นหลานสาวของไมตรี แสดงให้เห็นความต้องการการยอมรับจากสังคม รวมทั้งความรู้สึกว่าตนนั้นยังมีสิทธิ์มีเสียงที่จะแสดงความคิดเห็นที่มีความสำคัญ

บุหงา จากเรื่อง *เส้นไหมสีเงิน* เป็นตัวละครสูงอายุอีกตัวที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่อให้สะท้อนความต้องการของผู้สูงอายุเรื่องความต้องการการยอมรับ เพราะบุหงามีความรู้สึกว่าตนนั้น

^{๓๓} กฤษณา อโศกสิน, *ถ่านเก่าไฟใหม่*, หน้า ๔๗.

ปราศจากความหมาย ไม่อาจจะอบรมสั่งสอนหรือว่ากล่าวบุตรสาว หลานชาย ไม่ว่าในเรื่องใดได้เลย เพราะลูกหลานไม่ยอมรับในความคิดของผู้เป็นแม่หรือยาย เนื่องจากมีความคิดว่าเป็นเรื่องของคนแก่ที่มักจะบ่นจุกจิกจนน่ารำคาญ ดังที่บุหงาแสดงความรู้สึกอัดอั้นตันใจนี้ออกมากับบุญศรีผู้เป็นเพื่อนเก่าว่า “ฉันเข้ากับลูกไม่ได้ ความคิดความอ่านเขามันคนละเรื่องกับเรา บางทีเขาทำอะไร ฉันก็หวาดเสียวแทนเขากลัวว่าผลร้ายมันเกิดขึ้น เราจะแก้ไขไม่ไหว แต่พอพูดไปเขาก็ไม่เคยฟัง ไม่เคยเข้าใจ”^{๑๙}

๔.๕.๒ ความต้องการได้รับการดูแลและเอาใจใส่

ความต้องการได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากลูกหลานนี้เป็นความต้องการสูงสุดของคนชรา เนื่องจากเมื่ออายุผ่านไปมากขึ้นทรัพย์สินเงินทองก็เป็นสิ่งไม่สำคัญอะไร หากเทียบกับความแข็งแรงและการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นเสมือนยาอายุวัฒนะให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจใช้ชีวิตต่อไป

ความต้องการในส่วนนี้ผู้เขียนได้สะท้อนผ่านตัวละครผู้สูงอายุอย่างเช่น ตาเพ็ญม จากเรื่อง *คือรักและหวัง* ที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีอายุมากนั้นมีความคิด ความรู้สึก และจิตใจ เช่นเดียวกับวัยเด็กหรือหนุ่มสาวทั่วไป

น้ำเสียงของเขาเมื่อเรียกร้องความเห็นใจจากลูกชาย มีอำนาจพิเศษให้คนฟังรู้สึกได้ คนแก่ชราจำนวนมากไม่มีโอกาสพูดอย่างนี้ให้ใครฟัง ได้แต่พูดคนเดียวให้หวัชตัวเองฟัง คำพูดนั้นมีน้ำเสียงตัดพ้อและเรียกร้องความเห็นใจอยู่ในตัว มันบอกความหมายชัดเจน มักจะไม่มีใครคิดถึงหัวอกหัวใจคนชรานับตั้งแต่เรื่องพื้นๆ ที่สุด เช่นเรื่องกิน พวกเขาคิดกันง่ายๆ ว่าคนแก่ไม่ต้องเติบโตอีกแล้ว ลิ่นไม่รู้อรแล้ว ฉะนั้นไม่จำเป็นต้องกินอาหารดีๆ ก็ได้ ไม่ต้องคิดถึงรสอร่อยก็ได้ ถ้าในบ้านหลังหนึ่งมีทั้งเด็กและคนแก่ แน่แน่นอนความสนใจจะพุ่งเทไปให้เด็กๆ อย่างเหลือล้น ขณะที่ปล่อยให้คนแก่นั่งเหงา จนถึงเรื่องดูเรื่องฟัง อาจคิดกันง่ายๆ ว่าคนแก่พูดไม่ดี คงไม่จำเป็นต้องเล่ห์เหลี่ยมและไพเราะ”^{๒๐}

^{๑๙} ว.วินิจชัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๒๒.

^{๒๐} วัฒน์ วรलयงกูร, คือรักและหวัง, หน้า ๑๗๙.

อนึ่ง ความปรารถนาในส่วนนี้ของตัวละครผู้สูงอายุ ไม่จำกัดฐานะ หรือการศึกษา ตัวละครเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความยินดีในการเอาใจใส่ของลูกหลานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม ตัวละครบางตัวเช่น มัลลิกา จากเรื่อง กิ้งมัลลิกา หรือ บุญประดิษฐ์ ไมตรีคุณหญิงดลัน พุดซ้อน จากเรื่อง ถ่านแก้วไฟใหม่ บุหงา จากเรื่อง เส้นไหมสีเงิน วิฑู จากเรื่อง www.คุณย่า.com มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาลูกหลานในเรื่องความต้องการในด้านการเงิน แต่สิ่งที่ต้องการมากที่สุดจากบุตรหลานคือ ความเอาใจใส่ดูแลจิตใจ

ดังความคิดของมัลลิกา จากเรื่อง กิ้งมัลลิกา ที่มีความคิดว่า ลูกหลานนั้นไม่จำเป็นต้องมาเลี้ยงดูตน แต่ควรมีน้ำใจเล็กๆน้อยๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เธอรู้สึกดีใจและซาบซึ้ง เพราะได้รู้ว่าเธอเหล่านั้นระลึกและมีความคิดถึงเธอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า “คุณมัลลิกาดังใจว่าจะไม่น้อยใจก็อดไม่ได้ อันที่จริงแล้วเธอมิได้หวังว่าลูกของเธอทุกคน จะต้องเจียดเงินน้ำพักน้ำแรงส่วนหนึ่งของเธอมาเจือจานเธอดอก เพราะเธอเองก็มีรายได้เพียงพอเลี้ยงบ้าน แต่เขาทั้งหลายก็น่าจะมีแก้ไขข้อข้าวของมาฝากเธอ เป็นเครื่องแสดงน้ำใจอันงามต่อมารดาบ้าง แต่นั่นแหละ ก็ดูเหมือนเขาจะลืมๆ กันไปเสียแล้ว อาจจะมีเรื่องมาจากเธอมักจะอาทรทุกข์สุขของเขามากเกินไป เป็นฝ่ายหยิบยื่นให้ทุกครั้งคราว จนเขาละเลยที่จะหยิบยื่นให้เธอก็เป็นได้”^{๑๖}

ในเรื่อง ถ่านแก้วไฟใหม่ การแสดงความต้องการของวัยสูงอายุในประเด็นนี้ มีความชัดเจนจากตัวละครวัยเก๋าลิบกว่าสองตัว ที่มีสถานะเป็นทวด คือ บุญประดิษฐ์ และคุณหญิงดลัน กล่าวคือ บุญประดิษฐ์เป็นตัวละครที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่จากมาคิหลานสาวที่ผู้เป็นทวด “ติด” ยิ่งนัก การดูแลเอาใจใส่ไถ่ถามของผู้ใด ก็ไม่ยั้งความซึนบานให้เกิดขึ้นเท่ากับการกระทำของมาคิหลานสาว เช่นเดียวกับคุณหญิงดลันก็เป็นผู้สูงอายุที่แสดงให้เห็นความอ่อนแอ รวมทั้งความต้องการความรักและการเอาใจใส่จากลูกหลาน โดยเฉพาะคุณากรณซึ่งถือเป็น “หลานรัก” “กรรณ...ทำไมหายไปนาน ทวดนึกว่าตายแน่แล้วเสียอีกจะ” น้ำตาเริ่มคลอออกมาเต็มดวงตา กลม เสียงใสยังคงใสเหมือนเดิม “นังพุดซ้อนมันร้ายกาจกับทวดปล่อยให้อดอยากเลือดตากระเด็น กรรณไม่รู้หรือจะ”^{๑๗}

ในขณะที่ตัวละครผู้สูงอายุวัยเก๋าลิบจะเป็นผู้แสดงให้เห็นบทบาทของคนชราว่าต้องการความรักและความเอาใจใส่จากลูกหลาน แต่ตัวละครผู้สูงอายุวัยเจ็ดสิบจะแสดงให้เห็นบทบาท

^{๑๖} กฤษณา อโศกสิน, กิ้งมัลลิกา, หน้า ๓๑๐- ๓๑๑.

^{๑๗} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านแก้วไฟใหม่, หน้า ๕๑๕.

ในทางตรงกันข้ามคือไม่ต้องการเป็นภาระและสร้างความลำบากให้กับลูกหลาน เห็นได้จากความรู้สึกของคุณพุดซ้อนในตอนเดินทางกลับจากภูเก็ต “ไม่ต้องห่วงหรอกหนู ย่าสบายมาก สนุกดี” คุณพุดซ้อนตอบ...เพื่อมิให้ฝ่ายเด็กเป็นกังวล ทั้งๆที่เนื้อตัวก็แทบจะเคล็ดคายออกไปหมดทุกส่วน แต่ครั้นเห็นหลานต้องประคบประหงมวัยเก้าสิบผู้หนึ่งแล้ว จึงไม่พึงปรารถนาจะให้เขาลำบากมากกว่านั้น^{๑๙}

การแสดงบทบาทที่ตรงกันข้ามของตัวละครชราทั้งสองช่วงอายุนี้ แสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วผู้ชราไม่ต้องการที่จะทำตัวเองให้เป็นภาระแก่ลูกหลานแม้แต่น้อย เห็นได้จากคุณพุดซ้อนที่แม้จะไม่สบายร่างกายเพียงใดก็ไม่ปริปากป่น ทั้งนี้ก็เพราะไม่ยอมให้ลูกหลานต้องลำบากเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเน้นย้ำน้ำหนักในส่วนของคนชราวัยเก้าสิบที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลานว่าเป็นความต้องการที่อยู่บนพื้นฐานของความจำเป็น ทั้งนี้ก็เป็นเพราะร่างกายที่ทรุดโทรมลงมากเพราะวัย

ความต้องการการเอาใจใส่จากลูกหลาน เป็นเรื่องและผู้เขียนเน้นย้ำว่าไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องใหญ่โตแต่อย่างใดเลย แม้เพียงเรื่องเล็กน้อยที่แสดงอาการเป็นห่วงเป็นใย ก็ยังน้ำใจชุ่มชื่นให้เกิดแก่ผู้สูงอายุได้แล้ว ดังที่ผู้เขียนบรรยายถึงตัวละครเช่นบุหงาจากเรื่อง เส้นไหมสีเงิน ดังต่อไปนี้

สการเข้าไปช่วยจับแขนเธอ พาขึ้นบันไดไปขึ้นบน การช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ เช่นนี้ทำให้คุณยายชื่นใจ ถึงแม้ความจริงเธอยังเดินได้คล่องแคล่วไม่ต้องพึ่งใครก็ตาม ถ้าเป็นคนอื่นมาทำท่าประคองประคองเธอดังคนป่วย บุหงาจะไม่ยอม เธอมีภัยว่า ‘ไม่ต้องมาพุง ฉันเดินได้เหมือนพวกเธอนะแหละ’ แต่ถ้าเป็นคนใกล้ชิด การเอาใจใส่เล็กๆ น้อยๆ แบบนี้ก็จะทำให้เธอซาบซึ้ง^{๒๐}

ดังที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้นว่า ความต้องการในส่วนนี้ของผู้สูงอายุ ถือเป็นความต้องการที่เป็น “สากล” ไม่ว่าตัวละครตัวนั้นจะยากดีมีจนอย่างไร สิ่งหนึ่งที่ต้องการเหมือนกันก็คือความรัก ความเอาใจใส่ ความใกล้ชิดของลูกหลาน เช่นที่วิฑู จากเรื่อง www.คุณย่า.com ผู้มีฐานะร่ำรวย มีความเพียบพร้อมแทบทุกด้าน ยังไม่อาจข่มความต้องการในส่วนนี้ได้ ดังจะเห็นได้จาก

^{๑๙} กฤษณา อโศกสิน, ถ่านเก่าไฟใหม่, หน้า ๕๔๙.

^{๒๐} ว.วินิจฉัยกุล, เส้นไหมสีเงิน, หน้า ๑๕๖.

“เพราะฉะนั้น ตั้งแต่เขาเดินกลับไปตึกใหญ่เมื่อใกล้ตีคืนวันวาน แม้ว่าฉันจะมีความรู้สึกเหงาเล็กๆ อยู่ในใจ อยากให้เขามีเวลามา อยู่ใกล้ฉันมากขึ้น อยากให้เขาเล่าเรื่องชีวิตของเขาในแต่ละวันให้ ฉันฟังบ่อยขึ้น แต่ฉันก็ไม่ได้บิปรากบอกความรู้สึกของฉันให้เขารับรู้แต่อย่างใด หรือว่านี่คือ ‘ความทุกข์’ อันน้อยนิดของฉัน ที่ฉันเพียรหามาใส่ตัวเอง จนกระทั่ง เขาหันมาตะโกนเสียงดังท่ามกลางแสงไฟสลัวที่ส่องลงมายังสนามหญ้ากว้างใหญ่ที่อยู่ระหว่างตึกใหญ่กับตึกชั้นเดียวของฉันว่า “พรุ่งนี้ผมจะมาทานข้าวเย็นกับแม่อีกนะครับ” นั่นแหละ ฉันจึงรับคำเขาด้วยหัวใจพองโต คับอก รู้สึกหมดทุกข์ และนอนหลับฝันดีไปตลอดคืน”^{๙๐}

จากการวิจัยพบว่า คุณค่าของผู้สูงอายุมีดังต่อไปนี้ กล่าวคือ คุณค่าในการเป็นผู้สืบทอดความคิดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งอาจแยกย่อยเป็นหลายลักษณะ ดังเช่น ในฐานะผู้สั่งสอน ตักเตือน ในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ระบบการศึกษา ในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดประเพณีและพิธีกรรม คุณค่าในการเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน คุณค่าในการทำหน้าที่แทนพ่อแม่ และคุณค่าในการเป็นสื่อแสดงความรู้สึกของผู้สูงอายุในสังคม ซึ่งปรากฏความต้องการในประเด็นต่าง ๆ คือ ความต้องการได้รับการยอมรับ ความต้องการที่จะให้บุตรหลานเติบโตเป็นคนดี มีคุณธรรม ความต้องการได้รับการเอาใจใส่

คุณค่าที่โดดเด่นและปรากฏพบมากที่สุดคือคุณค่าในการเป็นที่พึ่งให้แก่บุตรหลาน ซึ่งนับได้ว่าผู้เขียนนวนิยายแทบทุกเรื่องเน้นย้ำความสำคัญของคุณค่าประเด็นนี้เป็นพิเศษ ด้วยการสร้างให้ตัวละครแสดงบทบาทการเป็นที่พึ่งอย่างแจ่มชัด ไม่ว่าจะเป็นในด้านใดก็ตาม อาทิ เศรษฐกิจ จิตใจ การเป็นที่ปรึกษา

อนึ่ง คุณค่าในการเป็นสื่อแสดงความรู้สึกแทนผู้สูงอายุในสังคมนั้น สำหรับผู้วิจัยแล้ว นับว่าเป็นคุณค่าที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากคุณค่านี้นี้มีที่มาจากหน้าที่ผู้เขียนได้ให้ตัวละครผู้สูงอายุของตน ทำหน้าที่เป็นเสมือนกระบอกเสียงแทนผู้สูงอายุในสังคม เพื่อเรียกร้องสิ่งที่ผู้เขียนคาดหวังว่าผู้สูงอายุต้องการ หรือจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งผู้คนในสังคมส่วนใหญ่รับทราบอยู่แล้ว เพียงแต่ในบางขณะอาจหลงลืมละเลย

^{๙๐} ดวงใจ, www.คุณย่า.com ,หน้า ๑๒๒.

ด้วยวิถีชีวิตที่ยิ่งเหิงวุ่นวาย เมื่อได้รับการบอกกล่าวตอกย้ำ ก็จะทำให้จิตสำนึกบางส่วนได้ถูกกระตุ้นเตือนให้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงวัย

ผู้วิจัยพบว่าคุณค่าที่ผู้เขียนยกย่องเชิดชูค่อนข้างมากคือ คุณค่าในการทำหน้าที่แทนบิดามารดา เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่าการทำหน้าที่แทนผู้ให้กำเนิดนั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เพราะต้องอาศัยความรักความอดทน การดูแลเอาใจใส่ ซึ่งเป็นสิ่งที่น้อยคนจะกระทำได้หากไม่มีความเสียสละและความรักอันยิ่งใหญ่จริง ๆ แต่ทว่าบทบาทในส่วนนี้กลับเป็นบทบาทที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่ามีเพียงผู้สูงอายุหรือปู่ย่าตายายเท่านั้นที่สามารถกระทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

การวิเคราะห์คุณค่าของตัวละครผู้สูงอายุในบทนี้ มีที่มาจากการแสดงบทบาทของผู้สูงอายุในการแสดงคุณค่านั้นให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของผู้อ่าน ดังนั้นตัวละครที่ประกอบพร้อมด้วยคุณค่าต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา จึงนับได้ว่าเป็นตัวละครผู้สูงอายุในอุดมคติ เป็นต้นแบบฉบับของผู้สูงอายุที่คนในสังคมไทยต้องการ ในขณะที่เดียวกันคุณค่าเหล่านี้ก็เป็นเสมือนสิ่งกระตุ้นเตือนและตอกย้ำให้สังคมไทยตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ที่สังคมกำลังหลงลืม ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตเช่นไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำมาสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เยาว์ ให้มีความรักความเข้าใจเป็นสายใยเชื่อมโยงมิตรภาพต่อกัน